

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

G. v. Atten, Gorinchem

Jezus' eerste discipelen

(Joh. 1:35-47)

Kom en zie – die twee woordjes aan het eind van vs 47, waarmee Filippus Natanaël uitnodigt, zijn typerend voor de geschiedenis van de eerste discipelen. De woorden 'komen' en 'zien' beheersen de hele beschrijving in Joh. 1. Het is alsof Johannes op die manier in praktijk wil brengen wat hij aan het begin van zijn eerste brief schrijft als typering van zijn prediking en die van zijn mede-discipelen: „... hetgeen wij gezien hebben met onze eigen ogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben van het Woord des levens, ... verkondigen wij ook U, opdat gij met ons gemeenschap zoudt hebben”. Zo roept hij: kom en zie, zoals wij gekomen zijn en gezien hebben. Dan hebt U samen met ons gemeenschap met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus (1 Joh. 1:1-3). Zo neemt hij ons in zijn evangelie mee langs woorden en daden van de Here Jezus, om ons te laten ontdekken en geloven, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God (20:31), zoals hij en de anderen dat hebben ontdekt. Hij wil ons door hun ogen laten zien en met hun handen leren voelen, wie Christus is. Opdat wij, die niet zelf gezien hebben, zullen geloven als zij, die wel gezien hebben.

De discipelen hebben dat geloven ook moeten leren. Ze hadden lang niet altijd oog voor de heerlijkheid van de eniggeboren Zoon, als ze naar de Here Jezus luisterden, zijn daden zagen, en meemaakten wat Hem overkwam. In zijn lijdensweg was op het eerste gezicht weinig heerlijkheid te ontdekken. Hij had gedaante noch luister, dat ze Hem zouden hebben begeerd. Een man van smarten, vertrouwd met ziekte. En toch had Jezus het hun van het begin af geleerd. Hij sprak over zijn verhoging (Joh. 3:14) – maar het was de verhoging zoals Mozes in de woestijn de slang had verhoogd: op een paal gestoken – dat was de weg naar het leven.

In de prediking van Johannes de Doper was het al gezegd. In vs 36 wijst Johannes de Doper Hem aan met de woorden: Zie, het Lam Gods! Met die paar woorden wijst Johannes terug naar wat hij een dag eerder breder heeft gezegd: Zie, het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Na

mij komt een man die voor mij geweest is, want Hij was eer dan ik. Opdat Hij aan Israël zou geopenbaard worden, kwam ik dopen met water. Johannes vertelt, hoe hij de Geest heeft zien neerdalen uit de hemel, die op Jezus bleef. De volgende dag kan hij dit alles weer voor de geest roepen met die korte samenvatting: Zie, het Lam Gods!

Dat ene zinnetje brengt de dienst der verzoening in herinnering, zoals die onder het oude verbond verricht werd: door het brengen van dieroffers. Johannes de Doper wijst de Here Jezus aan als het hoogtepunt van die offerdienst. In het vervolg van zijn evangelie zal de apostel Johannes vertellen, hoe de Here Jezus daar zelf over gesproken heeft – het meest uitvoerig in zijn afscheidswaarden, daarvoor vaak in bedekte termen als in hoofdstuk 2 over het afbreken van de tempel, en in hoofdstuk 3 over het verhogen van de slang.

Hoeveel de twee discipelen, die op dat moment bij Johannes waren, ervan begrepen, kunnen we niet vaststellen. Wel, dat wat Johannes zei voor hen genoeg was om onmiddellijk naar Jezus toe te gaan. Ze lopen eerst een tijdje achter Hem aan. Ze hoeven zich echt niet af te vragen, hoe ze nu met Hem in contact kunnen komen; daar zorgt Jezus zelf voor. Op een gegeven moment keert Hij zich om en vraagt: „Wie zoekt gij?”. Zij (Andreas en waarschijnlijk Johannes) spreken Hem eerbiedig aan met: 'Rabbi'. Daar zit al iets in van: We willen wel Uw leerlingen zijn. En dan vragen ze: waar houdt U verblijf? Dat lijkt een verlegenheidsvraag – ze moeten toch wat zeggen? Maar er kan in zitten: Waar moeten we dan wezen, als we Uw leerlingen willen zijn? Waar kunnen we U zien en horen? Jezus neemt ze mee met de woorden: „Komt en gij zult het zien”. Zo zijn ze meegegaan. Jezus praat met hen, de hele dag. Ze komen gewoon niet meer weg. Zo gaat dat, als iemand iets goeds te vertellen heeft: je krijgt er nooit genoeg van. Voor iedereen die van de bijbel houdt, is dat toch zo? Zo hebben de Israëlieten van de wet van Mozes gezongen: ze is mijn vermaak, de ganse dag. En wij hebben nog meer dan Mozes en de profeten: wat die uit de verte zagen, is werke-

lijkheid geworden. Filippus zal dat tegen Natanaël zeggen, en Andreas tegen zijn broer Simon: wij hebben gevonden de Messias, wat betekent: Christus.

Een van de dingen, die in de geschiedenis van die eerste discipelen zo sterk naar voren komen, is dat het zo aanstekelijk werkt als mensen in de Here Jezus hun verlosser gaan zien. Ze kunnen er niet over zwijgen: Andreas gaat naar zijn broer, Filippus naar zijn vriend, en ze vinden gehoor. We komen hier nog een kernwoord uit dit gedeelte tegen, het woord 'vinden'. Andreas vond Simon. Hij zegt: wij hebben de Messias gevonden. Jezus vindt Filippus. Filippus vindt Natanaël, en hij zegt ook weer: we hebben Hem gevonden, van wie Mozes en de profeten gesproken hebben.

Jezus vindt mensen; mensen vinden

38e jaargang – nr. 1
14 januari 1994

In dit nummer

- 3 H. de Jong
Doen wat goed is voor allen (2)
- 5 Christien Bremar
Afrikaanse Evangelische Alliantie houdt internationaal assemblee
- 7 J.M. Mudde
Kerkeradsbeleid inzake relaties
- 9 H.R.S. v.d. Veen
Orgel en gemeentezang
- 11 H. Algra
Kinderen tijdens de kerkdienst
- 13 C.N. v.d. Ziel
De zonde van het inkapselen



Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Jezus; mensen vinden elkaar.

Achter dat vinden staat God, die Jezus en mensen aan elkaar geeft. Hij doet zijn Zoon mens worden – doet de Zoon mensen vinden en geeft mensen open ogen zodat zij de Zoon vinden; en met de boodschap van de Zoon elkaar weer vinden. De Here brengt een kettingreactie op gang op de manier van 1 Joh. 1:1-4, dat ik aan het begin citeerde. De een vindt de ander. Niemand kan het grote nieuws voor zich houden. Zo is de kleine kring van Jezus' discipelen ontstaan. Zo zijn later de gemeenten ontstaan. Zo gaat het tot en met vandaag door.

Mensen, die aan het evangelie gehoor geven, merken dat ze bij de Here Jezus niet als een vreemde aankloppen. Hij hoeft niet te vragen: he, wie ben jij? Toen Andreas zijn broer Simon bij Jezus bracht, zei Hij: Gij zijt Simon, de zoon van Johannes, gij zult heten Ke-

fas, wat vertaald wordt met Petrus (vs 43). (Het laatste heeft Johannes er voor zijn Griekse lezers bij geschreven). Jezus kende Simon. Hij kent ook Natanaël, de man die om te beginnen nog wel een paar vragen heeft. Niet omdat hij een scepticus is of omdat hij niet wil – maar omdat hij goed nadent. Je kunt vragen stellen om afstand te scheppen of om bruggen te bouwen. Natanaëls vragen zijn onderzoekend, niet afwerend. Als er al sprake was van een zekere afweer, dan is die door Filippus' enthousiasme overwonnen. Natanaël heeft zich laten overhalen. De Here Jezus noemt hem niet voor niets „een Israëliet in wie geen bedrog is”.

Op wat het evangelie vertelt over de ontmoeting van de Here Jezus met Natanaël wil ik een volgende keer nader ingaan.

WOORD & DAAD



Via Woord & Daad kunt u uw arme naaste in de Derde Wereld te hulp komen.

Circa tweederde van de wereldbevolking bevindt zich aan de verkeerde kant van de kloof tussen rijk en arm.

Geef uw verre naaste een beter bestaan! Onze materiële hulp gaat samen met het bijbels getuigenis.

FINanciële ADOPTIE

Geven doet kinderen leven!

Een goed voorbeeld van hulpverlening is financiële adoptie.

Voor f 40,- per maand zorgt u voor voedsel, kleding en christelijk onderwijs voor een kansarm kind. Bel ons en meld u aan!

Vraag om ons gratis kwartaalblad. Giften welkom!

STICHTING REFORMATISCHE HULPAKTIE WOORD EN DAAD

Postbus 560 – 4200 AN GORINCHEM – Telefoon 01830-24288
Postgiro 30.20.900 – ING Bank 68.23.44.222

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK



Kaderweekend

Een goedlopende jeugdvereniging of -groep is ontzettend waardevol. En als leider van zo'n groep ben je in het bijzonder verantwoordelijk voor een goede gang van zaken.

Vragen waar jij je als leiding mee bezig zult moeten houden gaan over het doel van de j.v., het organiseren van een vereniging, over het voeren van groepsgesprekken, het voorbereiden van Bijbelstudie en over de manier van omgaan met elkaar.

Deze vragen worden uitgebreid besproken tijdens het kaderweekend van het NGJ. Dit weekend wil leiders van j.v.'s en jeugdgroepen ondersteunen in hun leidinggevende taak. Je jeugdvereniging en kerkeraad hebben meer informatie ontvangen.

Datum: 18-20 maart 1994

Info & opgave

Dirk van der Molen

Plaats: Ermelo

Socratesstraat 58, 7323 PG Apeldoorn

Kosten: f 50,-

Tel.: 055-664609

H. de Jong, Zeist

Doen wat goed is voor allen (2)

(Toespraak op de Centrale Diakonale Konferentie op zaterdag 6 november te Dronten)

Niet achteruit de kerk uitlopen

Goed doen voor allen. Wij zijn als nederlands gereformeerden in het algemeen klein in getal. Zouden wij onze aandacht enkel naar binnen toe richten en onze energie in de eigen kring investeren dan zou er gemakkelijk een kneuterig sfeertje ontstaan. Het zal dus ook onszelf goed doen wanneer we de blik naar buiten richten. Ik juich het daarom zeer toe wanneer (bijvoorbeeld) onze zusters zich in het maatschappelijke vrijwilligerswerk begeven. Wij moeten op de zondagavond niet achteruit de kerk uitlopen, maar met het gezicht naar de wereld toe. Er is zoveel nood en met name het bejaardenwerk wordt vanwege de bezuinigingen steeds moeilijker. De christelijke gemeente mag zich die nood aantrekken. Zoals ook die van het verplegen en bezoeken van aidspatiënten die door de rest van de mensen gemakkelijk gemeden worden. Mij is wel eens het verhaal verteld dat in de vroege kerk-geschiedenis de christenen zich vrijwillig opgaven om tijdens pest-epidemieën de zieken te verzorgen. Er was verder niemand voor dat werk te vinden. De mensen waren te bang zelf besmet te worden. Maar christenen stelden zich daarvoor beschikbaar. Ze waren immers toch vanwege hun geloof in Christus tegen de dood verzekerd. Wat kon hun dan schaden ook al lieten zij het leven? Ze konden daarom hun leven belangeloos inzetten, uit liefde tot de Heiland die hen kocht en uit liefde tot hun naasten. Die houding heeft de kerk enorm doen groeien, aldus werd ons verteld. Ik heb nooit goed geweten wat ik van dat verhaal moet geloven. Zouden christenen dit werkelijk massaal hebben gedaan? Ik heb dat altijd betwijfeld. Maar het zal voorgekomen zijn. En al zijn het er maar een paar geweest die zoiets gedaan hebben, de sprake die daarvan uitgegaan is zal haar uitwerking niet gemist hebben. Zo zal dit verhaal in de wereld gekomen zijn. En zo zullen inderdaad ook mensen tot het geloof en tot de kerk zijn toegetrokken.

Moeilijke tijden

Wij hebben vandaag allemaal, denk ik, het vermoeden dat er moeilijke tijden voor de deur staan. Tijden waarin veel mensen in nood zullen zijn. En dat niet alleen ver weg maar ook zeer dicht bij. Er komen plenty gelegenheden om in de wereld vlak bij diakonaal bezig te zijn. Bijvoorbeeld in het thuis verzorgen van zieken en bejaarden en in het begeleiden van stervenden (zoals de stichting Kuria in Amsterdam zich daarop toelegt; werkelijk prachtig werk!). In die zin moet Christus' gemeente inderdaad door de week in

kleine eenheden van christenen uit-zwermen om met open ogen door de wereld te gaan. We zullen dan trouwens ook merken hoezeer we de zondag als dag van op adem komen nodig hebben. Om krachten op te doen zodat we er 's maandags weer tegenaan kunnen. Om alert en attent in het leven te staan. Als een kelner, inderdaad, die nauwlettend toeziet waar zijn diensten nodig zijn.

Werelddiakonaat

En dan het werelddiakonaat. De hulp aan de verre naaste. We weten dat er veel organisaties zijn die zich daarmee bezighouden. Ook wel zo dat ze (zo is mijn indruk) elkaar wat overlappen. Ik wil niets ten nadele van al die christelijke en kerkelijke organisaties zeggen maar toch voel ik de aandrang tot een opmerking. Laten we ons van geval tot geval afvragen of het echt nodig is dat er een specifiek christelijke organisatie voor dit of voor dat komt. Mijns inziens moet dat alleen als het via neutrale organisaties niet gaat, bijvoorbeeld omdat we ze van oneerlijkheid of grove ondoelmatigheid zouden moeten verdenken. Ik heb het nu natuurlijk over materiële hulpverlening. Zodra het om meer geestelijke hulp gaat, ligt het wel anders. Maar bijvoorbeeld een kollekte voor een ramp hier of daar. Waarom zouden we die niet via het Rode Kruis laten lopen? Toch een bona fide organisatie? 'Ja, maar dan wordt niet duidelijk dat wij helpen om Christus' wil.' Moet dat dan altijd? vraag ik me af. De Here ziet toch in het verborgene? 'Laat uw linker hand niet weten wat uw rechter doet' (Matt. 6 : 3) is een woord dat Jezus toch niet voor niets gezegd heeft? Bovendien, alle hulp uit het westen wordt door derdewereldlanden als christelijke hulp gezien, die van het Rode Kruis niet uitgezonderd. Laten we dan niet te beschroomd zijn om van zulke organisaties gebruik te maken.

Het rode kruis

Ik herinner me nog goed dat er een schokje door mij heenging toen ik merkte dat het Rode Kruis in Israël de Rode Davidsster heet en in Arabische landen de Rode Halve Maan. Hé, dacht ik toen, men vat daar het kruis van het Rode Kruis op als een christelijk symbool. Daar had ik zelf nog nooit bij stil gestaan dat het kruis van het Rode Kruis inderdaad uiteindelijk van het christelijke kruis, van het kruis van Christus, afkomstig is. Buitenstaanders hadden dat blijkbaar wel door. Het is maar een voorbeeld. Er hoeft dus zo wil ik zeggen niet voor alle hulpverlening in de verte een christelijk kanaal te zijn. De hulpverlening

zelf is al christelijk, ook al zwijgt ze over die afkomst. Want de bekommernis om de arme en de behoeftige, om geen andere reden dan dat hij een medemens is, is een vrucht van christelijke bodem. Geen misverstanden nu graag, barmhartigheid vinden we gelukkig overal, in alle kulturen en in alle godsdiensten. Maar vaak is dat een barmhartigheidsbetoon op basis van een familie- of vriendschapsband of om reden dat men eenzelfde godsdienst belijdt of misschien zal gaan belijden. Het enkel medemens-zijn van de ander maakt in die optiek de barmhartigheid nog niet gaande. Het helpen van de ander om geen andere reden dan dat hij een mens in nood is, is wereldwijd gezien minder vanzelfsprekend dan wij denken. Mevrouw Rookmaaker heeft mij eens verteld dat in India het begrip 'naaste' eigenlijk onbekend is. Naaste: de medemens die alleen maar het mens-zijn met mij gemeenschappelijk heeft. En dat dat dan voldoende is om je voor die medemens verantwoordelijk te voelen. Dat lijkt me inderdaad juist opgemerkt. En het betekent dat alle naastenliefde van huis uit christelijk is. Althans (om het bescheiden te houden), christelijke wortels heeft. Welnu, dat gegeven zou ik willen gebruiken om neutrale organisaties als het Rode Kruis eens met andere ogen te bezien. Het Rode Kruis, we zijn er verwant mee. Het noemt zich neutraal (terecht wel) maar het heeft christelijke wortels. En hoe verder de sekularisatie voortschrijdt des te sterker komen die wortels boven. Tenslotte zullen er alleen nog christenen aan meedoen, denk ik. Want waar haalt een mens de nodige Ausdauer voor zijn inzet vandaan tenzij dan dat hij kan putten uit de nooit opdrogende bron van Christus' liefde?

Koördinatie

Moet er meer coördinatie komen in onze hulpverlening? Kan het niet tot een vereenvoudiging komen door iets overkoepelends te creëren? Zulke vragen komen vandaag hier ook aan de orde. Ik heb de neiging te zeggen: Laat bestaan wat bestaat. Er zit ook eigenlijk wel iets dierbaars in dat zoveel organisaties zich met hetzelfde bezighouden. Het wijst op betrokkenheid en mededogen onder het christenvolk. Dat lijkt in strijd met wat ik zoeven zei. Maar dat is toch niet het geval. Ik keerde me zoeven tegen het oprichten van telkens weer nieuwe christelijke organisaties. 'Bezint eer ge begint', zei ik daarvan. Maar dat is iets anders dan dat ik het pleit zou voeren bestaande organisaties af te breken. Leven en laten leven, zou mijn advies zijn. En wat de ingewikkeldheid



betreft, ach, dat valt wel een beetje mee. Een overkoepelend orgaan is mogelijk wellicht efficiënter, maar als de prijs daarvoor een zekere vervreemding en verzakelijking zou zijn dan zou ik die prijs veel te hoog vinden. Het hele kerkelijke bedrijf is toch onmogelijk efficiënt of economisch te noemen? De handen jeuken soms toch (om een voorbeeld te noemen) om bepaalde gemeentes te laten fuseren, hetgeen werkelijk een reuzenbesparing in economische zin zou opleveren? En toch doen we dat niet omdat er hogere belangen dan alleen economische zijn, bijvoorbeeld die van een waardevolle kerkelijke identiteit die met historische achtergronden en nog zoveel meer te maken heeft. Zo ook hier. Wanneer verschillende hulpverleningsorganisaties samengetrokken worden draait dat er meestal op uit dat één beroepskracht het werk van veel vrijwilligers gaat overnemen. Dat mag tot grotere efficiency leiden, het wegvallen van het vrijwilligerselement is zonder meer een verlies. Hier moet ik denken aan iemand die ooit als vrijwilliger gevangen bezocht en opeens te horen kreeg dat deze dienstverlening niet meer op prijs gesteld werd omdat er een beroepskracht aangetrokken was. Tot spijt van hem en de gevangenen die hij bezocht. Ik denk daarom dat we de bestaande gespreidheid van het werk getroost op ons moeten nemen. Het misschien ietwat chaotische heeft nadelen maar ook voordelen. Te gauw wordt het met het negatieve woord 'versnippering' gedoodverfd.

Werkelijkheid en media-werkelijkheid

Overigens, bij het goed doen voor allen moeten we toch vooral dicht bij huis blijven. De werkelijkheid van de nood in de verte is, dat moeten we niet vergeten, veelal een media-werkelijkheid. Ik wil daarmee niet zeggen dat krant en tv er maar op los liegen. Zeker niet! Maar het gaat daarin toch om een werkelijkheid die ons slechts via het nauwe oog van de kamera of via de schrijvende hand van de journalist bereikt. Daar steekt wel iets eenzijdigs in. Dat merk je als je bijvoorbeeld in Afrika ook maar één voet aan land hebt gezet. Je stuit dan onmiddellijk op armoede en gebrek, dat is waar, maar ook en daar dwars doorheen op een stralende blijmoedigheid. Die laten de kamera's niet zien. Eenzijdigheid dus en zelfs wel eens iets van manipulatie. Er gaat niets boven het zelf meemaken en ervaren van noodsituaties en dat kan alleen in de werkelijkheid van de eigen omgeving. En om nu op die zelf meege maakte ervaringen van nood goed in te spelen is maar niet iets van jezelf nodig, een geldbedrag bijvoorbeeld, maar wordt er een beroep op jezelf als hele persoon gedaan. 'Naaste' is een lokaal begrip dat vooral letterlijk genomen moet worden: de meest dichtbij. In de term 'verre naaste' zit zo gezien zelfs een tegenstrijdigheid. De bijbel

doet met het woord 'naaste' niet maar een beroep op je portemonnaie maar op je hart. En om daar echt gevolg aan te geven moet je de arme 'bij je hebben', zoals het evangelie zegt (Matteüs 26 : 11). Dit lijkt me een behaarswaardig gezichtspunt in een tijd dat via de asielzoekers de verren bezig zijn naasten te worden. Nee, ik weet wel, dit moet ook weer niet al te straf doorgevoerd worden. Paulus organiseerde in Korinthe en elders ook een geldinzameling ten behoeve van de noodlijdenden in Jeruzalem (I Kor. 16; verre naasten, verre broeders zelfs!), maar de gestalte van de naaste is toch het meest overtuigend in de persoon die je persoonlijk ontmoet. De barmhartige Samaritaan is daar nog altijd het grote voorbeeld van (Luk. 10).

H. Algra, Den Helder

Zo vader, zo zoon...

„Natuurlijk wil ik lid zijn van de gemeente. Maar ik heb geen tijd om aan kerkelijke activiteiten mee te doen. En met die mensen in de kerk heb ik ook niets, ik wil met mensen op ons nivo kunnen praten en die zijn er niet. De preken gaan wel hoor, daar heb ik niet zoveel kritiek op. De ene keer wat beter dan de andere keer, maar dat kan er best mee door. Je kunt merken dat de dominee in ieder geval studie maakt van zijn preken. Maar ik kom maar één keer naar de kerk, want ik heb een drukke baan en ik moet ook af en toe eens thuis zijn of een boswandeling kunnen maken.”

Erg inzetbaar was deze broeder dus niet in de gemeente. En hij had er zo zijn redenen voor. Het was alsof de christelijke gemeente volgens hem hoorde te bestaan uit academici en leden van de Rotary, daar kon hij tenminste mee praten. Wat kon je eigenlijk leren van bejaarde mensen, van arbeiders in de papierfabriek, van een eenvoudige onderwijzer?

Zijn oudste zoon Rogier had ook zo zijn eigen gedachten over de gemeente. „Met wie kan ik hier eigenlijk praten? Met niemand toch? Verkering met iemand uit de kerk? Kijk nou eens naar die meiden op catechisatie. Zodra het over een interessant onderwerp gaat vinden ze het te moeilijk worden. Jeugdvereniging? Mij niet gezien. Ik kan mijn tijd wel beter gebruiken!” Hier ging het gezegde op: zo vader, zo zoon.

Na een tijdje haakte Rogier af, hij zag het met het geloof niet meer zitten. Dat was geen wonder, want wie in deze tijd als jongere geen geestelijke voeding meer krijgt van andere christelijke jongeren en maar af en toe naar de kerk gaat, raakt bijna altijd de weg naar de kerk kwijt.

Rogier haakte ook af op school. De druk vanuit het gezin dat hij prestaties moest leveren was hem teveel gewor-

'Kruisbanier' van deze week

staat vol nieuws over het verplichte celibaat en ex-priesters in de r.k. kerk. Stort 2 gld. op giro 202511, De Kruisbanier, Den Haag, en u ontvangt 3 ex. van deze krant.

den. Hij wilde of kon niet meer verder leren. Hij wist ook niet wat hij nu moest gaan doen in de maatschappij. De baantjes lagen niet voor het oprapen en welke minder geschoolde baan kon er eigenlijk voldoen aan de eisen van zijn vader?

De vader was teleurgesteld in zijn oudste zoon. Of misschien beter: hij schaamde zich. „We vinden het heel jammer dat Rogier zijn opleiding niet heeft afgemaakt. En we hebben hem toch geen strobreed in de weg gelegd. Hij hoefde nauwelijks mee te helpen in huis, want we wisten hoe druk hij het had. Het lijkt wel of hij alles naast zich neerlegt. Neem nu eens zijn manieren! En let eens op zijn kleding! Dat stelt niks voor. Mijn vrouw en ik weten uit ervaring hoe belangrijk het is dat je de etiquette in acht neemt. Als je dat niet doet, kom je echt niet hogerop in de maatschappij. Maar hij vindt dat onbelangrijk. Dat snap ik echt niet, we hebben toch echt het beste met hem voor.” „En...” vervolgde de vader, „mijn moeder vindt het heel erg dat haar oudste kleinzoon niet meer naar de kerk gaat.” Dat dus ook nog. Alleen leek de vader dit meer een probleem voor zijn moeder te vinden, dan voor hemzelf. Arme vader. Hij moest perfect zijn, dus de opvoeding moest ook perfect zijn en het resultaat uiteraard ook. Arme vader. Ondanks zijn perfectionisme moet hij zelf ook nog veel leren. Bijvoorbeeld dat je je kinderen niet kunt dwingen om je eigen perfectionisme precies te volgen. Maar wat erger is: de zoon heeft een verkeerde boodschap van zijn vader wel van zijn vader overgenomen: de kerk is eigenlijk niet goed genoeg voor ons slag mensen. De gaven die God aan de hele gemeente en aan ieder lid afzonderlijk heeft gegeven werden door Rogier niet opgemerkt. Eigenlijk had zijn vader hem dat onmogelijk gemaakt.

Christien Breman

Afrikaanse Evangelische Alliantie houdt internationale assemblee

De Afrikaanse Evangelische Alliantie (Association of Evangelicals of Africa) hield van 31 oktober tot 9 november 1993 haar zesde Algemene Assemblee in Lagos, Nigeria. Met nog drie Nederlanders woonde ik die assemblee bij. Wat heeft nu een Nederlands Gereformeerde op zo'n congres te zoeken? Dat betref studieredenen. De alliantie heeft in de 27 jaar van haar bestaan zich weten bekend te maken als de evangelische stem uit Afrika. Degene die daaraan in belangrijke mate een bijdrage heeft gegeven is de Nigeriaan Dr. Tokunboh Adeyemo, die in november 1993 nog te horen was in Barneveld en te zien was op de Nederlandse televisie. Van een kleine onbekende organisatie in de jaren zestig en zeventig is ze geworden tot de evangelische spreekbuis voor velen. De evangelische 'crème' uit Afrika was op dat congres aanwezig.

Wat viel me op?

Allereerst dat er zoveel vrouwen waren. Sinds 1989 kent de alliantie een vrouwentak, PACWA (Pan Africa Christian Women Alliance) geheten. In korte tijd zijn er in ruim twintig Afrikaanse landen nationale afdelingen ontstaan, en in ongeveer tien andere landen wordt daaraan hard gewerkt. PACWA heeft zich vijf doelen gesteld: netwerken opzetten, sociaal-economische aandacht voor vrouwen, vrouwen in ontwikkeling, vrouwen in evangelisatie, maar ook beroepsmatige assistentie aan vrouwen. Dat laatste betreft dan het beroep dat gedaan wordt op deskundige vrouwen als advocaat of arts om andere vrouwen van dienst te zijn. Zo werd er eerder dit jaar in Kenia een seminarium 'vrouw en politiek' georganiseerd. Continentaal wordt aan dit werk leiding gegeven door mevrouw Judy Mbugua uit Kenia, moeder van vijf bijna volwassen kinderen. Zij is een vrouw om U tegen te zeggen. Als tweede viel me op dat er drie van oorsprong Nederlandse organisaties geassocieerd lid zijn van Afrikaanse Evangelische Alliantie. Je zou dat vrienden kunnen noemen, die mede richting geven aan de continentale organisatie. De volle leden zijn namelijk de nationale evangelische allianties, waarvan er nu 29 bestaan. Dat is een behoorlijk aantal, als je je realiseert dat er 52 landen en een paar eilanden zijn in Afrika, waarvan vele bijna uitsluitend Islamitisch. Deze drie geassocieerde leden wil ik hier noemen:

- 1 De Stichting Open Doers (vroeger Kruistochten), geleid door Anne van der Bijl. In het buitenland is hij beter bekend onder de naam 'brother Andrew'.
- 2 De Stichting 3xM (More Message in the Media), een uit de Evangelische Omroep ontstane organisatie met

Martien Timmer aan het hoofd.

- 3 De Stichting Dorkas Internationaal in Andijk, geleid door Dirk Jan Groot. Vroeger werkte die organisatie onder de naam Christelijke Stichting voor Hulp aan Gewetensvervolgden. Waarom zijn deze organisaties nu lid van de Afrikaanse Evangelische Alliantie? Wel, omdat ze alle drie werkzaam zijn in onder meer Afrika. Dat geldt ook voor een organisatie als ZOA Vluchtelingen zorg, een van huis uit Vrijgemaakte organisatie, die ook banden met de Afrikaanse Alliantie heeft.

Wat was leuk?

Dat waren vooral de landenpresentaties, die elke avond werden gehouden. Die programma's werden op verschillende wijze ingevuld. De presentaties die me bijzonder aanspraken, waren die van Liberia, Swaziland, Nigeria en van PACWA. De Liberianen waren ondanks de oorlog in hun land toch aanwezig. Zo voelden ze zich niet alleen staan. Zijn spraken over christenvervolg in hun land. In korte tijd groeide de Liberiaanse Alliantie van 12 lidkerken en christelijke organisaties naar zestig. De Swazi vertegenwoordigers – het waren allemaal vrouwen – lieten hun prachtige nationale dracht zien. Aan de kleden was herkenbaar of het om getrouwde dan wel ongehuwde vrouwen ging. Dat is ook bij de Hernhutters het geval en ook Nederlandse klederdrachten hebben bepaalde kenmerken en betekenis. De Nigerianen waren ook heel geestig met het uitbeelden van allerlei beroepen. De PACWA presentatie werd door PEMA – zeg maar de Afrikaanse EO – gefilmd en zal in Nederland door de EO worden uitgezonden of is misschien al uitgezonden. PEMA is gevestigd in Ivoorkust en verkoopt Afrikaanse (christelijke) programma's aan de nationale t.v. uitzendstations. Die organisatie is ook geassocieerd lid van de Alliantie. PEMA is opgericht door een Nederlandse WEC-zendingswerker, Henk D. van Ingen.

Wat was het thema?

Het thema was 'Afrika voor Jezus'. Dat is niet zomaar een evangelische slogan, maar een oproep, een appel tot de christenen van Afrika om het evangelie in hun continent uit te dragen. Daarvoor moet je visie hebben. Adeyemo zei dat je met 'visie' Afrika als een geestelijk-dynamisch continent ziet. Afrikanen, aldus Adeyemo, veranderen kerken niet in hotels of bioscopen, zoals in het westen gebeurt. Afrikanen daarentegen zetten die gebouwen om in Godshuizen. En dat moet gezegd, in Nigeria staan overal weg-

wijzerborden naar de vele kerken die er zijn. Vaak begint men vlak naast de ene kerk gewoon een tweede kerk van dezelfde kerkgemeenschap, en ook die tweede komt vol met mensen. Dat heb ik geconstateerd in Kwoi, Kaduna Staat in Nigeria. Daar heb je zomaar een eerste en een tweede ECWA-kerk (Evangelical Churches of West-Afrika). De assemblee heeft een 'adopteer een natie' plan aangenomen. Dat is een uitnodiging en uitdaging aan de bestaande nationale evangelische allianties om een buurland te adopteren, om daar te gaan evangeliseren. Het is een zeven jaren plan. Op de zevende assemblee in 1997 wordt de tussenbalans opgemaakt en en op de achtste in 2001 de eindbalans van dit adoptieplan. Zo kreeg Nigeria als buurland Niger toegewezen, een overwegend moslim land. Tsjaad kreeg Lybië als adoptieland toegewezen. De evangelische christenen daar liepen in een bepaalde provincie al op het adoptieplan vooruit. Ze hadden afgesproken voor de kerst van 1993 in 250 dorpen in eigen land te evangeliseren! In zuidelijk Afrika zijn bijna overal allianties, maar nog niet in Lesotho. Daarom werd de Zuidafrikaanse alliantie gevraagd hier werk van te maken.

Hoe zag het programma er uit?

Elke morgen was er een gemeenschappelijke bijbelstudie aan de hand van het boek Nehemia, ingeleid door Dr. Adeyemo en Ds. Daidanso uit Tsjaad. Daarna werd er vaak – niet altijd – in kleine groepjes gebeden. Vervolgens ging men in werkgroepen uiteen. De eerste helft van de ochtend waren dat onderwerpen op het gebied van de zending, zoals vrouwen in de zending, onderzoek op het terrein van de zending en financiën in de zending. In de tweede helft van de ochtend waren er werkgroepen op het gebied van de eigen interesse. In de middag kwamen de verschillende takken van het werk van de continentale alliantie aan bod. Zo waren er werkgroepen van de meeste commissies, afdelingen en projecten. Om enkele te noemen: de theologische commissie, die van ethiek, vrede en gerechtigheid maar ook de commissie hulpverlening en ontwikkeling, en de commissie voor evangelisatie en zending, maar ook van de afdeling sportevangelisatie en die van communicatie. De PACWA vrouwen hadden ook hun eigen bijeenkomsten. Ook het project PEMA had werkbijeenkomsten.

Wat hielden de statutenwijzingen in?

De laatste dagen werden besteed aan statutenwijziging, hetgeen minder

boeiend was. Drie belangrijke wijzigingen stip ik hier aan:

1 De naamswijziging. De naam 'Madagascar' komt niet meer voor in de officiële naam van de organisatie, die tot november heette Association of Evangelicals of Africa and Madagascar.

2 De Assemblees worden niet langer om de zes jaar, maar om de vier jaar gehouden.

3 De secretaris generaal en de plaatsvervangend secretaris-generaal kunnen vanaf nu niet langer dan drie keer een termijn van vier jaar hun ambt bekleden. Daarna moeten zij het heft in andermans handen geven.

Wat was anders dan bij ons?

Allereerst de nadruk op het gebed. In het programma was daar 's ochtends van 6.00 tot 7.00 uur tijd voor ingeruimd. Omdat in het programma niet

was gerekend met een uur rijden in de bus naar het Nationale Theater Iganmu, werd de gebedstijd vervroegd van 5.00 tot 6.00 uur in de ochtend. Dat was mij in elk geval te vroeg.

Voorts maakten de conferentiegangers lange dagen, omdat hotel en conferentieoord gescheiden waren. Dat was vermoeiend. Zo gingen we 's ochtends om 7.00 uur met de bus op pad. Het programma begon dan om even over achten. 's Avonds tegen 10.00 uur keerden we terug naar het hotel. Dan hadden we er een dag van 15 uur op zitten met nauwelijks frisdrank, maar wel twee warme maaltijden. Koffie en thee werden niet geserveerd. Gelukkig kregen we bij de maaltijden wel water. Overigens had ik steeds drinkwater bij me, want het water uit de kraan is geen drinkwater. De pauzes waren voortdurend te kort omdat de programma's steeds uitliepen.

Verder was de organisatie wat chaotisch. Er was geen enkele bewegwijzering. Zo heb ik twee dagen naar de bank lopen zoeken. Dat is dan een klein tafeltje, waarachter een vrouw met Nigeriaanse naira zit om die graag tegen dollars in te wisselen. Overigens kreeg ieder met traveller cheques een verlies van 25% te incasseren, want in dat geval betaalde de bank slechts 30 naira uit voor een dollar, terwijl ze 40 naira gaf voor een contante dollar. Een goed opgeleid middenkader ontbrak, want de mensen aan de receptie haalden soms domme dingen uit, zoals het uitdelen van publikaties, die alleen voor gedelegeerden bedoeld waren. Leiders worden zo te zwaar belast. Maar ondanks deze strubbelingen kijk ik met genoegen terug op deze verrijkende ervaring temidden van evangelische christenen in Afrika.



Pastorale notitie

J.M. Smelik

De Geest kent geen grenzen

Een zeer zonnige zondagmorgen in de afgelopen septembermaand. In het Holland Huis in Torremolinos komt de Nederlandse Evangelische Gemeente aan de Costa del Sol samen.

Deze morgen wordt het een heel bijzondere kerkdienst: Marianne, een vrouw van een jaar of veertig, zal in het midden van de gemeente haar geloof belijden en gedoopt worden. Ze is drie jaar daarvoor met de gemeente in aanraking gekomen. Het is allemaal zo wonderlijk gegaan. Ten tijde van het Golf-conflict werkte haar man, die captain op een baggerschip is, in Irak. Maandenlang mocht men toen de werkplek niet verlaten. Het enige contact met het thuisfront bestond uit zo nu en dan een telefoontje.

Een brief, die net daarvoor verzonden was, werd door onverklaarbare oorzaak bezorgd bij een in een naburige urbanisatie wonend kerkeraadslid. Hij nam daarover contact op met Marianne, hoorde toen van de beroerde situatie en ving, samen met zijn vrouw, haar toen heel goed op. Zo hoorde ze ook van de Nederlandse kerkdiensten in het dichtbij haar woonplaats gelegen Torremolinos. Ze wilde

er naar toe, want ze had daar veel behoefte aan. Later nam ze ook haar beide kinderen mee naar de kerk. En toen haar man John weer uit Irak teruggekeerd was gingen ze trouw samen.

Marianne is de enige van het gezin, die niet gedoopt is. Hoewel van Rooms-Katholieke huize hebben haar ouders haar niet laten dopen. „Daar moet ze later zelf maar voor kiezen”, zei haar vader na haar geboorte. Tijdens ons bezoek aan Marianne merken we, dat ze er toch wel erg naar verlangt om de doop te ontvangen. Een verlangen, dat er al geruime tijd is, maar dat in de loop van de jaren steeds sterker is geworden. We spreken er samen enkele malen over. Kort daarna staat haar besluit vast: in volle overtuiging vraagt ze om gedoopt te mogen worden zodra haar man met verlof uit Hongkong is overgekomen.

In een van onze gesprekken vooraf nemen we samen de doopliturgie door.

Wat haar daarin vooral treft is het doopgebed, waarin over het water gesproken wordt: het water van de zondvloed, van de Rode Zee, van de Jordaan – en steeds weer redt God mensen door het water heen van de dood en de ondergang om hen tot een nieuw bestaan in vrijheid en vrede te brengen.

Dat spreekt haar daardoor zo aan, omdat water ook in haar eigen leven zo'n grote rol speelt. Haar vader was binenschipper; hij verdrong toen zij zeven jaar was. Haar man verdient op het water zijn brood.

Die tweezijdige betekenis van dood en leven schuilt ook in de symboliek van het doopwater: in Jezus Christus gedoopt worden betekent in Zijn dood

gedoopt en met Hem begraven worden – zoals Paulus in Romeinen 6 schrijft –, maar ook met Hem opstaan uit de doden om in nieuwheid van leven te wandelen. „Wij bidden U voor haar die de doop zal ondergaan: red ook haar leven uit het water van nood en dood, en neem haar aan als Uw kind...”, klinkt het die zondagmorgen.

De preek gaat over Paulus' woorden uit Romeinen 8 over het ontvangen van de Geest van het kinschap, door wie wij roepen: Abba! Vader! Een woord uit de kindertaal, dat dezelfde gevoelswaarde heeft als ons „pappa”. Er zit een wereld van liefde, van vertrouwelijke omgang in dat éne woordje opgesloten.

In die simpele, kinderlijke aanspraak komen de Geest van God en de geest van Gods kinderen bij elkaar: „Die Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen van God zijn”. „Abba!”, „Pappa!” – een kind weet wat het wil zeggen.

Dochter Annelies van tien blijkt het opgevangen en begrepen te hebben. Ze komt de zondag erop naar me toe met het (uiteraard Spaanse) schoolboek voor geloofsonderricht en laat me lezen, hoe daarin wordt geleerd wat het wil zeggen wanneer gelovigen 'Abba' bidden: hetzelfde als 'papá' zeggen.

Ze heeft dat ook in de preek gehoord en er thuisgekomen meteen haar schoolboek bijgehaald! Toch wel verrassend, dat op een Spaanse Rooms-Katholieke school dat onderwijs gegeven wordt.

We blijken toch wel het een en ander gemeenschappelijk te hebben. Iets wezenlijks!

Het werk van de Geest kent gelukkig geen grenzen. Met die ervaring worden we die zondag verrijkt.

J. Mudde

Kerkeraadsbeleid inzake relaties en relatievormen (6, slot)

Besluiten we deze artikelenreeks met enkele opmerkingen betreffende de houding van de kerkeraad ten opzichte van hen die samenwonen. Deze opmerkingen liggen helemaal in de lijn van de voorafgaande artikelen, zodat ik kan volstaan met enkele 'losse' notities.

Doel

T.a.v. samenwonen (gaat ook op voor seksualiteit voor het huwelijk) zal het uiteindelijke doel 'trouwen' moeten zijn. Indien het gesprek goed gevoerd wordt, zo is mijn ervaring, wordt dit doel ook dikwijls bereikt! Wat laat zien dat doorspreken met elkaar wel degelijk zin heeft. Er is nog hoop.

Mogelijke reacties

Van belang voor de wijze waarop we op samenwoners reageren, zijn hun motieven. Die willen nog wel eens uiteen lopen. Is sprake van een 'proef-huwelijk' (we proberen het, gaat het niet, dan gaat het niet), dan zal onze reactie heel scherp afwijzend moeten zijn. Dit laat zich op geen enkele manier verenigen met Gods Woord! Hebben we te maken met 'kudde-geest', dan wil onderricht vaak goed doen. Is sprake van geldgebrek, dan zou de diakonie kunnen bijspringen via een renteloze lening. Tegelijk moeten we goed in de gaten houden, dat samenwonen ook verband kan houden met onvolwassenheid, het niet echt een keuze durven kunnen maken en verantwoordelijkheden dragen. Dan mogen we wijzen op de basis van het vertrouwen in de HERE, waarop het huwelijk geplaatst mag worden.

Tucht

Ook nu moeten we ons afvragen: mogen degenen die samenwonen wel deelnemen aan de avondmaalsviering? Opnieuw moeten we hun motieven in rekenschap brengen. Ik heb nog nooit een christen-jongere horen zeggen: „We gaan het eerst proberen en als het niet lukt gaan we uit elkaar”. De meeste jongeren wonen serieus samen, met als doel te gaan trouwen. Waarom woon je dan samen? Ach, het is wel zo makkelijk, of, er is niet genoeg geld. Soms weet men het niet eens duidelijk onder woorden te brengen. Van hun niet-kerkelijke leeftijdsgenoten weten ze niet anders, dan dat je eerst samenwoont: trouwen op je 21ste is mesjogge, samenwonen op dezelfde leeftijd is normaal. Hoe dan ook, de stelling dat alle samenwonen niet anders is als ontucht en hoererij, gaat te ver. Men is verkeerd bezig, zondermeer, maar om te zeggen 'dat men in zonde leeft', doet in veel gevallen geen recht aan de feiten, al zijn er

ook die er helemaal een rommeltje van maken. Hoewel ik het afhouden van het Heilig Avondmaal daarom niet wil uitsluiten, is toepassen van deze vorm van kerkelijke tucht in veel gevallen te zwaar.

Ook moeten we er erg voor op onze hoede zijn om jongeren te gaan afhouden 'ter wille van de rust in de gemeente'. Zo breng je de gemeente geen biddend geduld bij in de omgang met samenwonenden. Uiteindelijk nodigt Christus, wij zijn slechts genodigd.

Op het scherp van de snede

Iets anders ligt het bij het doen van belijdenis. Mocht iemand, die samenwoont of geslachtsgemeenschap heeft voor het huwelijk, belijdenis willen doen, dan mag je in het licht daarvan vragen orde op zaken te stellen in het leven. Juist i.v.m. de openbare geloofsbelijdenis, zijn dit gesprekken op het scherp van de snede. Jij wilt 'ja' zeggen tegen de HERE? Verander je levensstijl dan op dit punt. Mocht die verandering niet plaatsvinden, dan kan dat gevolgen hebben voor het afleggen van geloofsbelijdenis. Dat laatste zeg je niet bij voorbaat, maar in het alleruiterste geval, als er werkelijk geen signalen van levensvernieuwing zijn. Het kan toch ook niet zo zijn, dat iemand die o.a. belooft zich gewillig te onderwerpen aan het herderlijk opzicht en de tucht van de kerk, belijdenis doet, terwijl konkreet van die gewillige onderwerping niets blijkt. Tenslotte heb ik er moeite mee, als samenwonende jongeren binnen het gemeentelven een leidende positie zouden bekleden, bijvoorbeeld in de jeugdvereniging. Naar mijn oprechte overtuiging moeten we als gemeente geduld hebben met degenen, die niet leven naar Gods verordeningen, maar geduld kunnen we opbrengen, omdat het geestelijk hart van de gemeente krachtig klopt. Een geestelijk sterke gemeente kan de wereldgelijkvormigheid bij jongeren hopelijk aan. Wanneer we geestelijk onvolgroeide jongeren echter leiding laten geven, dan kan het niet anders of de wereldgelijkvormigheid krijgt vaste voet in de gemeente.

Huwelijksbevestiging

Stel, een stelletje heeft samengewoond, wil gaan trouwen en verzoekt de kerkeraad een trouwdienst te mogen hebben. Hoe reageer je daarop? Zelf heb ik – na enig zoeken en in nauwe samenspraak met de kerkeraad – de volgende houding gevonden. Om te beginnen moet gewezen worden op de vreemde kronkel, de inkonsekventie in dit verzoek. Het stel is al

enige tijd geleden een totaalrelatie aangegaan. Op dat moment werd een levensgrote stap gezet, die dan ook op dat moment, in het midden van de gemeente, voor Gods aangezicht bevestigd had moeten worden. Toen hoefde dat niet, en nu, nu men 'toeval-ig' trouwt, moet het opeens wel, dat is inkonsekvent en mosterd na de maaltijd. Ten tweede moet gewezen worden op de houding van het stel jegens de gemeente. Toen de gemeente er bij betrokken wilde worden, werd de gemeente gepasseerd. En nu de totaalrelatie reeds (lang) zijn beslag heeft gekregen kan de gemeente alsnog komen opdraven. Die houding is niet correct. Het is beneden de stand van de kerk om te leveren op bestelling, voor wijwaterkwast te spelen. Redenen voor de kerkeraad om niet aan een trouwdienst mee te werken. Wel wil ik er van harte aan meewerken, dat er tijdens de zondagse eredienst voorbede voor het huwelijk gedaan wordt. Van die voorbede maak ik dan ook echt wat. Een hartelijk woord, een bijbeltekst, eventueel het overhandigen van de trouwbijbel, maar geen speciale trouwdienst.

Pedagogie

Deze reactie wordt door samenwoners wel als een soort straf ervaren. Inderdaad moeten we uitkijken die indruk te wekken. Het is geen strafmaatregel, maar een pedagogische maatregel. Wij hebben als kerk iets te verdedigen: de publieke huwelijksluiting, het officiële ja-woord, voorafgaande aan een totaalrelatie. Door geen trouwdienst uit te roepen voor samenwoners, laten we jongeren (en ouderen) merken, dat het ons ernst is met trouwen of samenwonen. Je overvraagt het onderscheidingsvermogen van de gemeente door het huwelijk van samenwoners te bevestigen.

Nadelen

Zonder mijn beleid in deze te willen wijzigen, ben ik de laatste tijd ook wel nadelen van deze aanpak gaan zien.

1. In die marginale rol van de kerk van Christus zit iets onverteerbaars. Het huwelijk is en blijft een instelling van de HERE, of je nu hebt samengewoond of niet. Het officiële ja-woord wordt veel te laat gegeven, maar het wordt gegeven en is in die zin niet van minder kaliber. Daar mogen we toch niet aan voorbijgaan?

2. Trouwen voor de overheid betekent dikwijls – zeker voor samenwoners – niet zo heel veel meer. De overheid werkt net zo makkelijk mee aan een huwelijk, als aan een echtscheiding, zo meent men. Dat boterbriefje stelt niets voor enz.. De kerkelijke huwe-



lijksbevestiging wint hierdoor aan betekenis. Met je ja-woord sta je voor het aangezicht van God! Hierdoor krijgt het ja-woord een extra klem.

3. Tenslotte, juist trouwdiensten zijn vaak evangelisatiediensten. Mensen die niet (meer) naar de kerk gaan, komen onder het Woord en horen het evangelie. Het is een groot verlies, dat dit is komen te vervallen.

In dit licht – zo denk ik wel eens – is er misschien wat voor te zeggen, om te zoeken naar een vorm van kerkelijke huwelijksbevestiging voor hen die hebben samengewoond, al kan ik me daarvan eigenlijk nog geen goede voorstelling maken.

Geen alternatief

Ondanks deze nadelen, meen ik met de nodige overtuiging, dat we het verzoek van samenwonenden echt nog niet moeten inwilligen. Misschien dat ik zover zou gaan, als ik het idee krijg, dat de strijd rond samenwonen of trouwen helemaal verloren is. Dweilen met de kraan open. Dan moet je wat. Maar nu zijn we nog volop bezig de zaak van het officiële huwelijk te verdedigen in de weg van opvoeding, catechese en gesprek. Zolang ik geloof, dat dat vruchten af kan werpen (soms zie je ze al), moet je niet overgaan tot een opzet, waarbij het grote verschil tussen trouwen en samenwonen niet of nauwelijks meer zichtbaar is. Dan is alle pedagogie weg. Verder, het bescheiden alternatief van een eenvoudige voorbede tijdens de zondagse eredienst past wel bij het zuinige begin, dat samenwoners maken.

In de komende nummers (o.a.):

Christien Breman, Honderdjarig jubileum van evangelische kerken in West-Afrika

H.R.S. van der Veen, Orgel en gemeentezang

P.C. van Wijk, Reis door Griekenland

C.N. van der Ziel, Wie zijt gij, grote berg?

Tante Janna

Tante Janna, een bekende Zwolse, is overleden. En er werd, ook in de krant, van haar getuigd: ze was een echte christen. Ze liep niet met het hoofd in de wolken, ze was ook in haar geloofsbeleving nuchter en praktisch. Dat kon je zien als je bij haar thuis kwam. Ze woonde in een bovenhuis, toegankelijk via een nogal steile trap. Onderaan zat een bordje op de muur en daarop stond:
VERTROUW OP GOD, MAAR GRIJP DE LEUNING

A.J. Eenkhoorn, Schagen

„Een uur voor aanvang, zaal open.”

Rond de kerstdagen is het tegenwoordig gebruikelijk dat allerlei koren een kerstconcert geven.

Meestal wordt zo'n uitvoering aangevuld met bekende artiesten e.d. Soms heeft een concert ook een 'vage vorm' van kerstdienst. Welke vorm men ook kiest het doel is in de regel: „Het brengen van de Blijde Boodschap.”

Mijn vrouw en ik kregen dit jaar een uitnodiging om zo'n concert bij te wonen. Het werd een avond van dertien in een dozijn. Opening, kerstliederen, bekende artiest, gedicht, samenzang, applaus, bloemen, einde.

Eén facet van de avond is mij heel goed bij gebleven. Het concert begon om acht uur, de zaal was open vanaf zeven uur.

„Kom maar heel vroeg”, zei een informant van het koor, „het is meestal erg druk.” Mijn vrouw nam deze opmerking heel serieus. Terecht, zoals later bleek. Wij arriveerden om kwart over zeven. De kerk was toen al voor driekwart gevuld! Ergens achter in de zaal, achter veel ruggen, vonden wij een plaatsje. Op smalle bankjes, ongemakkelijk zittend. Na een kwartier hadden we het gevoel dat we er al twee uur zaten.

Overigens om vijf voor half acht kon er niemand meer bij, de zaal was vol. Een paar uitzonderingen wil ik niet ongenoemd laten.

De notabelen, de sponsors en enkele andere gelukkigen die, thuis tot kwart voor acht koffiedrinkend, op het laatste moment binnenkomend en al handenschuddend en knikkend, op een gere-

serveerde ereplaats terecht kwamen. Het andere publiek wachtte (geduldig?) al pratend, verzittend en snoep etend, op het begin van het concert.

Op dat moment dacht ik: „Waarom doen mensen dit?” „Hoe is het mogelijk dat we voor een kerstconcert, uren in de rij gaan staan of langere tijd ongemakkelijk hangend op de 'Blijde Boodschap' zitten te wachten?” Maar vooral: „Waarom gebeurt zoiets niet op zondag, bij de wekelijkse kerkdiensten. Waarom staan we dan niet in de rij?”

Op zondag is vijf minuten voor aanvang van de kerkdienst, de helft van de gemeente nog niet aanwezig. Sterker nog: als de dienst is begonnen is er nog plaats genoeg!

Wat mankeert er dan aan onze kerkdiensten, dat we niet genooddaakt zijn om bij de aankondiging daarvan te zeggen: „Eén uur voor aanvang, zaal open.”

Is het gebrek aan spektakel, de artiest of de hele entourage?

Ik weet het niet. Wat ik wel weet is, dat mijn plekje bij het kerstconcert van volgend jaar leeg zal blijven. Want na drie kwartier wachten en daarna een anderhalf uur durend concert, bleef ik toch met een leeg gevoel achter. En ik had verwacht dat ik 'vol' zou zijn. Vol van de Blijde Boodschap van de geboorte van Jezus.

Nee, dan sta ik in het vervolg liever één uur voor aanvang in de rij voor de wekelijkse kerkdiensten. Doet U met mij mee?



H.R.S. van der Veen

Orgel en gemeentezang

De band tussen het orgel en de gemeentezang is er niet altijd geweest. Hoe deze eenheid in de loop der tijden gestalte krijgt, hoop ik u voor ogen te stellen. Soms gaan die twee heel goed samen. Maar een enkele keer overstemt de een de ander of raken ze uit de pas.

Gemeentezang vroeger

Zingt de Here een nieuw lied! Deze woorden hebben een plaats gekregen onder de feestliederen in Israël. Dichters hebben uiting gegeven aan wat in hun hart leeft. Hun liederen zijn overgenomen door vele mensen om God te loven en te prijzen. Zo is het lied van Israël vanzelf in de eredienst binnengedragen en ook door de gemeente van het Nieuwe Verbond op de lippen genomen.

De kerkvaders Ambrosius en Augustinus getuigen er in hun geschriften uit de vierde eeuw van, dat de gemeente op verschillende momenten in de liturgie heeft gezongen. Al gauw nadat er in diezelfde eeuw vrijheid van godsdienst kwam, werd het aandeel van de gemeente minder. In de zevende eeuw is de deelname bijna geheel verdwenen. Slechts ingewijden konden zich redden met het Latijn en de moeilijke melodieën. De gemeente nam alleen deel aan acclamaties: „Kyrie eleison, Halleluja en Amen”, die waarschijnlijk werden gezegd. Aan het eind van de Middeleeuwen drongen er hier en daar gezangen in de volkstaal de kerk binnen. Officieel was het zingen daarvan niet toegestaan, maar 't gebeurde toch. We kunnen hierbij denken aan de zgn. 'leisen' (b.v. Nu zijt welkome).

Luther gaf het zingen van de gemeente een plaats in de liturgie. Er verschenen van zijn hand een veertigtal gezangen, waaronder enkele psalmlieder (b.v. het bekende 'Een vaste burcht').

Calvin heeft in zijn Institutie van 1537 o.a. beschreven hoe belangrijk het is dat de gemeente zingt. Door zijn toedoen zijn alle honderdvijftig psalmen berijmd. De meeste melodieën zijn afkomstig uit Genève, enkele uit Straatsburg. Deze Franse psalmbundel verscheen in 1562, terwijl Petrus Datheen er in 1566 met zijn berijming voor zorgde dat de Franse psalmen in Nederland terecht kwamen. De synode van Dordrecht (1574) besloot dat de 'psalmen van Datheen' in de Nederlanden gezongen zouden worden en 'eenige gezangen'. Lang niet elke gemeente hield zich daaraan. Lutherlieders zijn hier en daar in omloop geweest.

In veel gemeenten deed de voorzanger zijn intrede. Meestal was de schoolmeester degene die de gemeente voorging in het zingen. Hij

moest immers de schoolkinderen de psalmen aanleren. Soms liet hij ze in de dienst mee doen bij het voorzingen. Toch hadden de mensen moeite met het zingen. Men vond de melodieën te groot in aantal (de psalmen werden allemaal gezongen!) en te moeilijk. De berijming van Datheen voldeed niet geheel aan de eisen van de Nederlandse zangpraktijk; hij had de Franse psalmen te letterlijk vertaald, waardoor de verhouding van woord en toon op gespannen voet stond. Vandaar dat er alternatieve berijmingen het licht zagen die echter niet door de synode ingevoerd werden.

Bronnen vermelden over de gemeentezang dat het niet-ritmisch zingen al vanaf het begin van de zeventiende eeuw meer en meer terrein won. Men zong heel hard (men wilde tegen elkaar op) en in een zeer langzaam tempo. Melodieën werden al zingend gewijzigd. Er klonken soms zelfs verschillende berijmingen!

Tot ± 1630 was er nog geen sprake van orgelbegeleiding, hoewel er al veel orgels in de kerken waren en er door de organist wel gespeeld werd, echter alleen voor en na de dienst. We zullen nu eerst nagaan hoe het orgel bij de gemeentezang betrokken raakte.

Het orgel

In de tweede en eerste eeuw voor onze jaartelling kwamen er al orgels voor in het Oostelijke Middellandse zeegebied. Het waren waterorgels. De luchttoevoer naar de pijpen werd door waterdruk geregeld. De orgels werden gebruikt in de arena's en stonden in dienst van de keizerverering. In Byzantium zijn waarschijnlijk twee orgels ontstaan met twee blaasbalgen, die elkaar regelmatig afwisselden (± 8e à 9e eeuw).

De Byzantijnen schonken de koning van het Frankrijk Pepijn de Korte in 757 een orgel met loden pijpen. Het werd geplaatst in de *Corneliuskerk te Compiègne*. Pepijn had nl. de Longobarden verslagen en de kerkelijke staat gesticht. Tijdens de regering van zijn zoon Karel de Grote, die veel voor de kerkelijke zang over had, zijn er orgels in het westen terechtgekomen. Van de 9e tot de 12e eeuw beschikten steeds meer kerken en kloosters over orgels met meerdere blaasbalgen. Ze werden gebruikt voor het muziekonderricht, maar vanaf de 12e eeuw ook in de liturgie betrokken. Het orgel had geen begeleidende functie, maar gaf de toon aan bij het zingen van priester en koor. Het deelde ook in de verschillende zangen met het koor en werd voor en na de viering gespeeld.

Luther zag het gebruik van het orgel als middel om de jeugd bij het evange-

lie te betrekken. De organist speelde o.a. in Wittenberg (1536) aan het begin van de dienst en gaf na elk vers van een gemeentelied antwoord (alternatimspel).

In de calvinistische kerken ging het aanvankelijk heel anders. De zestiende-eeuwse synoden hadden het liturgisch gebruik van het orgel verboden, omdat het bij de tempeldienst van het Oude Testament hoorde. Men vond zelfs dat de orgels uit de kerken moesten worden verwijderd.

In de Zuidelijke Nederlanden is dat helaas in sommige gevallen gebeurd. Maar in de noordelijke gewesten bleven gelukkig de meeste orgels behouden, doordat de burgerlijke overheid zich er tegen verzette. Het orgel bleef dus bespeeld voor en na de dienst, want de organist was in dienst van de burgerlijke overheid. De gemeentezang werd geleid (zoals we zagen) door de voorzanger. Maar de organist kreeg er wel een taak bij. Hij moest de melodieën van de psalmen voor en na de dienst aan de kerkganger voorspelen.

Begeleiding

Omstreeks 1630 is men het orgel gaan gebruiken voor de begeleiding van de gemeentezang. Dat gebeurde voor het eerst in Groningen in 1628. In 1630 volgde Franeker, terwijl in Arnhem in 1632 de orgelbegeleiding ingevoerd werd. In Delft gebeurde dat in 1634 en in Leiden in 1637. De grote stadskerken gingen hierin voorop. Veel dorpskerken kwamen pas aan het eind van de achttiende eeuw of in de negentiende eeuw in het bezit van een orgel. Constantijn Huygens publiceerde in 1641 een boek, waarin hij de orgelbegeleiding verdedigde. Hij beriep zich op de goede ervaringen die hij er mee had en wilde het niveau van de gemeentezang verbeteren.

De organist kreeg nu een totaal andere functie. Er waren nog geen geschreven zettingen. Koraalboeken verschenen pas aan het begin van de achttiende eeuw. Het begeleiden moest dus improviserend gedaan worden. Er werd niet-ritmisch gezongen. Wel werden er soms versieringen door de organist aangebracht, evenals door de voorzanger en de gemeente. Dat aantal was soms zo groot dat de melodieën onherkenbaar werden.

Verbetering gemeentezang

Ten tijde van de invoering van de Staatsberijming uit 1773 werd hier en daar geprobeerd enig ritme in de gemeentezang aan te brengen, door de eerste en laatste noot van elke regel lang te zingen en de tussenliggende noten kort. Men kon iets sneller zingen en men noemde dit de korte zingtrant. De gewoonte om de regels aan elkaar te zingen werd doorbroken door ru-



ten in te lassen, terwijl op die momenten de organist een tussenspel speelde. Dat deed hij trouwens ook wel tussen de verzen. Tijdens zo'n tussenspel werd de volgende regel van de psalm door de voorzanger voorgelezen. Aan de praktijk van het versieren van de regels en het ten gehore brengen van tussenspelen kwam in de tweede helft van de negentiende eeuw een einde. De kerk deed in 1817 een uitspraak over het zingen. Dat was vaak hard en ongeregeld geschreeuw. Daar moest tegen in gegaan worden, terwijl het zingen in beurtzang, wat soms al gebeurde, bevorderd moest worden. Terugkeer naar het oorspronkelijke ritme van Geneefse psalmmelodieën was zelfs in het begin van de twintigste eeuw nog een heet hangijzer. Ds. H. Hasper, een autoriteit op 't gebied van de gemeentezang, pleitte in 1934 voor 't ritmisch zingen van de psalmen.

De Ned. Herv. kerk voerde in 1938 een bundel in, waarin de psalmmelodieën in het oorspronkelijke ritme genoteerd stonden. Dit betekende echter niet dat overval in het land ritmisch werd gezongen. Bij lange na niet. In de meeste kerken gebeurde dat zelfs na de oorlog ('46/'48) ook nog niet. Maar het zingen in het oorspronkelijke ritme kwam wel steeds meer in de belangstelling te staan, door onderzoek naar de herkomst van de melodieën en door kerkmuzikale publikaties van kerkmusici. Het ritme in de kerkzang keerde steeds meer terug. Vooral door de invoering van het Liedboek en het gebruik daarvan, heeft de gemeente haar psalmen en gezangen teruggekregen, genomen uit de schat van de kerk der eeuwen.

Orgelspel

De orgels waren aanvankelijk te zwak en de registers niet geschikt genoeg om grote aantallen kerkgangers te begeleiden. In de loop der tijd is het orgel steeds meer geschikt gemaakt voor de begeleiding van de gemeentezang. In veel gevallen beschikt de organist over de mogelijkheid de melodie luider te laten klinken dan de begeleidende akkoorden. Bij onbekende of moeilijk zingbare liederen kan men de wijs heel duidelijk aan de gemeente laten horen.

Niet in alle gevallen hoeft de organist de melodie mee te spelen als de gemeente zingt. Dat zal wel gebeuren als het een onbekend lied betreft. Maar de melodie kan omspeeld worden in het geval van een bekend lied, wat de samenhang bijzonder kan verlevendigen. Het vereist natuurlijk enig vakmanschap van de organist, maar hij/zij dient een gedegen opleiding gevolgd te hebben om voor deze functie in aanmerking te komen. Want ook het orgelspel voor en na de dienst moet verantwoord zijn, alsmede de voorspelen voor de te zingen liederen, zodat de mensen de lof van God op gepaste wijze mogen verkondigen. De kerkgan-

ger heeft recht op goed orgelspel tijdens de eredienst.

Gemeentezang nu

Een kerkdienst is een samenkomst van God en Zijn volk. Daar draait het om Gods Woord en ons antwoord. Het zingen van de gemeente moet de ruimte krijgen, niet met een zo klein mogelijk aantal verzen, zoals soms nog wel eens gebeurt. De liederen dienen als geheel of met een verantwoorde keuze daaruit, tot hun recht te komen. 't Liefst geen losse verzen dus. 't Gaat me om de eigenlijke strekking van de liederen en om de grote betekenis die God zelf aan gemeentezang hecht. We blijven dan ook in de lijn van Calvijn, die wel twintig verzen per dienst opgegeven schijnt te hebben. In het verlengde hiervan ligt, dat dan ook het hele psalmboek gebruikt wordt en de keuze van de gezangen verruimd zal worden. Onbekende psalmen en gezangen kunnen voor de dienst geoefend worden. De gemeente krijgt dan niet steeds dezelfde liederen te verwerken. Er kan zo breed mogelijk geput worden uit de liederenschat van de kerk, om de gemeentezang steeds weer nieuwe impulsen te geven.

Orgel en gemeentezang horen bij elkaar, vormen een eenheid en stemmen samen in met het gebod van God: „Looft Hem overal!” en met de belofte: „Ik zal de Here loven, mijn leven lang!”

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1994

- | | |
|----------|---|
| 12 mrt. | Landelijke Vergadering Apeldoorn |
| 16 april | Landelijke Ontmoetingsdag Barneveld |
| 7 mei | Zendingsvoorjaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken |
| 17 mei | Predikantenkonferentie te Apeldoorn |
| 19 nov. | Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken |

H. Algra, Den Helder

Twée dochters

Ze hebben 5 kinderen. De 2 jongsten zijn dochters. Ze schelen precies een jaar in leeftijd.

De oudste van de 2 verliest haar moeder nooit uit het oog. De hele dag loopt ze achter haar moeder aan. Als moeder uit de buurt is, raakt de dochter in paniek. Een oppas in huis is een ramp, de crèche in de kerk betekent een uur lang brullen. En verder moet alles kloppen: de plaats aan tafel, de liedjes die voor het naar bed gaan gezongen worden, de beer op een vaste plek naast het bed. De vakantie kostte veel tranen, want alles was anders. Eén voordeel: de dochter raakte niet zoek op de camping. Ze bleef angstvallig in de buurt van haar moeder en van de tent.

De tweede dochter is heel anders. Ze lijkt volkomen haar eigen gang te kun-

nen gaan. Een vrolijk meisje dat op onderzoek uit gaat. Veranderingen aanvaardt ze met een optimisme waar volwassenen nog wel eens iets van kunnen leren. Oppas? Dat is toch gezellig! De crèche van de kerk? Leuk met ander speelgoed spelen! Op de camping was deze dochter regelmatig zoek. Ze was zelfs een keer als 'gevonden voorwerp' bij de campingbeheerder terecht gekomen. Toen haar ouders haar kwamen halen, zei de beheerder: „U zat in de zorgen, maar wij hebben het érg gezellig gehad!”

Toen we het over de verschillen tussen de beide kinderen hadden, zei de moeder: „Je kunt mij nog meer vertellen, maar het ligt *niet* aan de opvoeding. Ze *zijn* gewoon verschillend, van jongsfaan!”

H. Algra, Den Helder

Kinderen tijdens de kerkdienst

De visie van Dr. A. Kuiper

In zijn boek 'Predik het woord' doet ds. C. Veenhof uitgebreid verslag van een studie die hij maakte naar de visie op de prediking van zijn leermeester Prof. Dr. A. Kuiper. De latere hoogleraar Veenhof volgde daarbij o.a. 25 jaargangen van het tijdschrift 'De Heraut'.

Onderscheidenlijk prediken

Aan het slot van 'Predik het Woord' boek komt o.a. de 'onderscheidenlijke prediking' naar voren. Een citaat: "Zijn uw predikatieën van dien aard dat ge ze zonder het minste bezwaar overal kunt houden, nu en over tien jaar, dan blijkt hieruit, dat ze nog te algemeen zijn aangelegd, te weinig toepasselijk zijn gemaakt op de patiënten, als wier geestelijke medicijnmeester ge moet optreden" (blz. 295). Wanneer we het voor ons idee misschien wat gezwellen taalgebruik even buiten beschouwing laten, wordt hier toch in één zin iets gezegd dat ook een hedendaagse predikant of ouderling zich ter harte mag nemen. Preken en huisbezoeken moeten mede geënt zijn op de situatie in de gemeente en van het gemeentelid.

Kinderen in de gemeente

Kinderen horen ook bij de gemeente, ze moeten ook door de prediking worden aangesproken. Daarom volgt in dit hoofdstuk van het boek ook een gedeelte over de plaats van de kinderen in de gemeente. Dr. A. Kuiper schreef bijna 100 jaar geleden over dit onderwerp (De Heraut, 24 mei 1896). Toch is het thema nog steeds actueel; in veel kerken en plaatselijke gemeenten wordt regelmatig geschreven of gesproken over de plaats van de kinderen in de eredienst. De tijden zijn veranderd, maar we kijken toch even (zonder kommentaar) terug op wat Kuiper bijna 100 jaar geleden schreef.

Kinderen horen er ook bij

"Kinderen zijn, evenals de volwassenen, in de gemeente Gods begrepen, en behoren evenzo goed als de volwassenen, in de vergadering der gelovigen samen te komen. Maar als dit zo is, moet ook met hen in de prediking terdege gerekend worden. Men wil dat in de vergadering der gelovigen de kinderen zullen opgaan. Maar spreekt nu het onderscheid tussen een kind van ongeveer 10 jaar en een geestelijk rijpe grijsaard niet te sterk om het uit het oog te verliezen? En is het dan goed, om op de manier der discipelen, toen Jezus ze bestraffen moest, die kinderen als in een hoek te duwen, alsof zij er slechts hadden bij te zitten, en de zake Gods alleen met ouderen af te doen? We weten zeer wel, dat we hiermede een uiterst moeilijk punt aanraken."

Er valt niets te beleven

Wat is dat moeilijke punt voor Kuiper? Hij schrijft dat het – zodra de prediking iets dieper gaat – onmogelijk is om zó te spreken dat kinderen van 10 jaar het volgen kunnen. Dus komt de kerkdienst er op neer dat kinderen alleen maar stil kunnen zitten. Een rustig kind houdt dat misschien nog net vol, maar voor een levenslustig kind is dat wel een bijzonder zware taak. Kuiper stelt daarbij de vraag hoeveel moeite het zelfs volwassenen niet moet kosten om 2 uur lang stil te zitten, terwijl er niets is dat je aandacht af kan leiden. In de Gereformeerde kerken is dat immers zo. De Roomse kerk en de Anglicaanse kerk zijn veel rijker in de eredienst; deze kerken boeien door een zeker vertoon, door koorgezang en door een zeer korte predikatie, van niet meer dan 20 minuten. En ook in Duitsland zijn de diensten niet zo lang. "Maar in de Hollandse gereformeerde kerk, waarin niets, volstrekt niets te zien is, waar het orgel alleen hulpdienst mag bewijzen, waar het solo-of koorzang is uitgesloten, en waar de preek soms zó wordt gerekt, dat de dienst over de twee uren loopt, zijn letterlijk alle gegevens gecombineerd, om te maken dat een kind van 12 jaar er niets aan heeft".

En toch....

Moet je dan maar de kinderen thuis houden? Nee, dat zou strijdig zijn met de Gereformeerde beginselen. "Hoe vreemd het ook schijnt, het resultaat is boven verwachting geweest." Wel vindt Kuiper het een bijzonder slechte ontwikkeling dat kinderen (door ruimtegebrek en 'plaatsverhuring') soms niet meer naast hun ouders in de bank kunnen zitten. Zolang echter de kinderen bij hun ouders kunnen zitten, blijkt zelfs 2 uur in de kerk zitten niet ongunstig op de godsdienstige gesteldheid van het kind gewerkt te hebben. Je kunt zelfs zeggen dat in heel wat gezinnen kinderen blij mee gingen naar de kerk en ook blij weer thuis kwamen.

Zondagsschool en kinderkerk

Hoe staat het met de zondagsschool en de kinderkerk? Kuiper is geen voorstander van vervanging van de 'gewone' kerkdienst door de zondagsschool of door -zoals wij tegenwoordig zouden zeggen- de kindernevendienst. De zondagsschool is op het aanleren gericht en op individuele bemoeiing. Opvallend is dat Kuiper de passiviteit van de kerkganger tijdens de kerkdienst positief waardeert. "Onder die passieve stemming van het hart kunnen snaren in ons gaan trillen, die anders geen gehoor vinden". Wat de kinderkerk betreft hanteert Kuiper een principiële argument: je moet de kerk

niet opsplitsen in een kerk voor zwarten, een kerk voor blanken, een kerk voor ouderen en een kerk voor jongen van dagen.

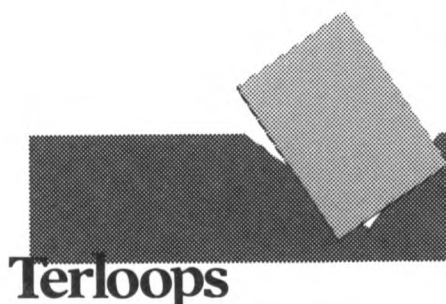
Kinderen zijn geen vulsel

De kinderen horen er dus bij, volgens Kuiper. Maar dat betekent niet dat de voorganger hen dus maar als vulsel moet zien. Hij trekt een lijn naar de prediking van de Here Jezus. Zijn preken gingen diep, ze leden niet aan oppervlakkigheid, ze waren heel geestelijk. En toch: wie durft er te beweren dat de kinderen er niets aan konden hebben? "Stemt ge niet toe, dat de kinderen destijds in de regel meer van de prediking van Jezus meenamen, dan onze kinderen van onze Gereformeerde predikatie? Reeds hierin ligt dus de vingerwijzing, dat de bediening des Woords, ook met het oog op de kinderen der gemeente, niet een uitsluitend redeneren van het verstand, maar ook voorstelling aan de verbeelding moet zijn, en rechtstreeks in moet gaan op hart en consciëntie."

De consequentie van een goed-Gereformeerde doopbediening

Als iemand dan toch nog vindt dat de kerkdienst in de eerste plaats voor de volwassenen is bedoeld, zodat een predikant tijdens de dienst geen aandacht behoeft te besteden aan zijn jeugdige gehoor? Kuiper is scherp in zijn veroordeling van dat standpunt; het past namelijk niet in de Gereformeerde traditie. Wanneer je van mening bent dat de kinderen er nog niet echt bij horen ben je bezig vanuit Methodistisch standpunt. Het moment van de bekering is er nog niet en zolang het kind niet bekeerd is, is het slechts een jeugdige bijwoner. "Maar....onder Gereformeerden gaat dat toch niet! Voor hen zijn ze de leden der gemeente, en als leden der gemeente zijn ze gedoopt. En zo merkt ge wel, hoe een goed-Gereformeerde doopbediening u een prikkel te meer moet zijn, om ook onder de predikatie deze kleine leden der gemeente niet te vergeten".

N.a.v.: Ds. C. Veenhof, 'Predik het Woord', gedachten en beschouwingen van Dr. A. Kuiper over de prediking, destijds uitgegeven bij Oosterbaan & le Cointre, Goes (zonder jaartal). De hier beschreven visie van Dr. A. Kuiper over de plaats van het kind tijdens de kerkdienst is beschreven op blz. 300 – 304.



Terloops

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Waarom zou het niet in Zaltbommel gebeurd kunnen zijn?

Op de voorpagina van de NCRV-gids van 19 december 1992 – al weer bijna een jaar geleden, de tijd gaat vlug – stond een afbeelding van een schilderij van Kees Bol (toen 76 jaar) uit Heusden. Het schilderij stelt voor een winters gezicht op Zaltbommel vanaf de overkant van de rivier. De redactie van de gids liet er bij drukken: „Waarom zou het niet in Zaltbommel gebeurd kunnen zijn?” Daaronder stond nog „Kerstfeest 1992”.

Ik heb wat tegen de naam Bol. Dat klinkt wellicht gek, maar het is zo. Daar kan trouwens schilder Kees Bol niets aan doen. Ik zeg het ook niet helemaal goed, want eigenlijk heb ik iets tegen de naam Boll, met twee ellen dus. Maar Bol klinkt nu eenmaal hetzelfde als Boll, dat kan ik ook niet helpen. Dat ik wat tegen de naam Boll heb komt, omdat er ruim 50 jaar geleden – tijdens de Tweede Wereldoorlog dus – een N.S.B.-burgemeester in Zaltbommel kwam, die Boll heette. Dat was op zichzelf natuurlijk al vervelend genoeg, maar die man was nog gereformeerd ook. En of dat allemaal nog niet erg genoeg was, zat hij praktisch naast me in de kerk, elke zondag opnieuw. Hij zat bijna naast mij en ik zat niet bijna naast hem. Want ik zat er het eerst, bijna zolang als ik naar de kerk ging. En als jongen van 17 jaar vond ik, dat ik de oudste rechten had en dus stelde ik – en volgens mij is daar weinig tegen in te brengen – dat hij zowat naast mij kwam te zitten. Ik had daar niet om verzocht en hij zal wel gedacht hebben, dat de plaatsen vrij waren en dat was, geloof ik, ook zo.

Ik mopperde daar thuis wel eens over, maar dan zei m'n moeder, dat ik dan maar ergens anders moest gaan zitten. Dat was ik gans niet van plan, want ik bedankte er voor om voor een NSB-er op de loop te gaan, ook al was het in de kerk. En toen ik het er eens met onze dominee over had – een beste man, maar preken kon hij niet – zei hij, dat ik eigenlijk blij moest zijn, dat Boll met zijn gezin in de kerk kwam. Zo werden ze tenminste nog in aanraking gebracht met het evangelie. Daar was weinig tegen in te brengen. En zo berustte ik tenslotte, ook al er-

gerde ik me vaak aan het feit, dat hij de psalmen uit volle borst zat mee te zingen, maar ondertussen wel mee deed aan de jodenvervolging en andere rotstreken. En als de dominee van tijd tot tijd bad voor de koningin en haar familie, dan deed ik m'n ogen wel even open om te kijken, wat Boll deed. Niet erg eerbiedig – toegegeven – maar ik deed het. Er was echter nooit iets bijzonders te merken. Wel kreeg de dominee regelmatig een waarschuwing van hem. Maar hij heeft nooit echt maatregelen tegen de dominee genomen. Maar goed, zo kwam ik van Kees Bol bij Boll terecht.

Kees Bol is een gelovig mens en hem werd gevraagd een schilderij te maken voor de NCRV-gids. Zelf zei hij hiervan het volgende:

„Ik dacht: „Waarom zou het niet in Zaltbommel gebeurd kunnen zijn?” Zaltbommel is voor mij zo'n bijzondere stad. Ik heb er tientallen keren geschilderd, omdat het silhouet van die stad zo prachtig is. Maar ook omdat ik er een geweldige herinnering aan heb.

Toen ik achttien was, fietste ik met twee kwartjes in mijn zak van Oegstgeest, waar ik geboren ben, naar Eindhoven. Ik had een bloemistopleiding gehad, maar het was volop crisis en ik kon alleen werk krijgen bij Philips in Eindhoven. Daar begon ik als het ware aan een nieuw leven. De rivier bij Zaltbommel was toen echt nog de grens tussen noord en

zuid. Over de brug kwam je in een totaal andere wereld. En ik zag het beeld van die stad en het maakte op mij een geweldige indruk. Vandaar Zaltbommel. Hier zou de Heer vandaag op aarde kunnen komen. Ik heb in de lucht een engel geschilderd, net zo'n engel als mijn vrouw altijd in de kerststal hing.”

Waarom zou het niet in Zaltbommel gebeurd kunnen zijn?

Hier is maar één antwoord op: Het is niet in Zaltbommel gebeurd, maar in Bethlehem. Zo heeft God dat bepaald, al lang geleden en dus zou het hier ook niet gebeurd kunnen zijn. Want het is hier allemaal wel mooi, maar Zaltbommel ligt niet in het beloofde land. Daar moest het gebeuren!

Bol zegt dan verder: „Hier, in Zaltbommel, zou de Heer vandaag op aarde kunnen komen.”

Ja, waarom niet?

Nu kunnen wij ons er moeilijk een voorstelling van maken, hoe dat zijn zal op die grote dag. Hij, Jezus, zal komen en iedereen zal Hem zien.

Maar hoe zal dat zijn? Als je daarover gaat nadenken, gaat het je begrip te boven. En dus: Hier zou de Heer vandaag op aarde kunnen komen? Ja en nee. Ja, want ook hier wordt de aarde vernieuwd.

Nee, want de Heer denkt niet in menselijke termen als hier en daar. Eén ding is zeker: Hij zal straks zijn alles in allen.

Vol verwachting...

In het nummer van 3 december 1993 stond een stukje met bovenstaande titel. Voor de aanschaf van 2 dossierkasten en een archiefstelling was ik op zoek naar gulle Sinterklazen en Pieterbazen. In de hoop dat zij iets wilden bijdragen in de kosten daarvan. Eén en ander is namelijk bestemd voor het landelijk archief. Het is dan fijn te merken dat er spontaan op gereageerd wordt.

In dank ontving ik bijdragen van			
306	f 25,-	Transport	f 125,-
492	f 25,-	380	f 100,-
JvdH	f 15,-	857	f 10,-
848	f 10,-	111	f 50,-
530	f 25,-	811	f 20,-
881	f 25,-	805	f 35,-
Transport	f 125,-	In totaal	f 340,-

Mocht het artikelje U zijn ontgaan in de Sinterklaasdrukke dan blijft Uw gift toch nog welkom op giro 167763! Hartelijk dank aan de gevers!

D. Smits, Koekoekstraat 25,
3136 XP Vlaardingen



C.N. van der Ziel, Paramaribo

De zonde van het inkapselen

N.a.v. Lucas 5:1-11

Tijdens een retraite werd dit gedeelte verrassend nieuw voor me: de opdringende schare, de discipelen, met Petrus voorop, zijn enthousiasme over al de wonderen en de Koninkrijksprediking van Jezus. De keerzijde is het gevaar dat ze Hem gaan inkapselen als hun Held.

Wanneer we in Luc. 5:1 lezen dat de schare op Jezus aandrong, zijn we misschien geneigd dit opdringen voor namelijk fysiek op te vatten. Maar als we goed luisteren naar het voorafgaande, dan voelen we een wereld van verwachtingen achter deze inleidende woorden. Het is bekend dat het in Galilea gistte van de revolutionaire beweging. Hoe zou Jezus in zo'n klimaat overkomen? De mensen zagen in de eerste plaats een rabbi in hem, maar één met een heel ander gezag. Iemand die niet bang was en die in woord en daad loslating voor gevangenen proclameerde. Het aangename jaar des Heren? Het koninkrijk van God nabij gekomen? Wat bedoelde Jezus daarmee? De spraakmakers in een orale cultuur combineren snel. Een opgewonden menigte trekt dan haar conclusies; vooral omdat men de ontferming proeft die Jezus voor hen, het afgebeulde volk, heeft. Men let meer op signalen dan op woorden en bedoelingen. Het gevaar van inkapseling in Joods nationalisme was dus levensgroot. Dit klimaat – vgl. 4:42 en 5:15,16 – zal Jezus des te meer naar de eenzaamheid gedreven hebben; al zal het verlangen om het contact met en de wil van zijn Vader te zoeken een nog sterker motief geweest zijn.

Afstand

Het was dus noodzaak¹ dat Jezus de eenzaamheid zocht, om te bidden. Hij was aangesloten op een Andere Bron. Hij wilde zijn agenda samen met Zijn hemelse Vader invullen. Hij kon slechts dingen doen die Hij de Vader zag doen (Joh. 5:19-20). Nu suggereert de genezing van Petrus' schoonmoeder (4:38-39), in samenhang met het gedeelte dat we nu bestuderen, dat Jezus sterk in zijn gedachten met Petrus bezig was. Het lijkt me daarom niet onaannemelijk dat Jezus juist in zijn gebeden wijsheid zocht om deze kandidaat-volgeling en zijn metgezellen te vormen, om ze op het juiste spoor te zetten. In dat licht bezien kan Hij als volgt gebeden hebben: „Vader, hoe voorkom ik dat mijn leerlingen met mij als *hun* wonderdoener aan de haal gaan?”

In hoofdstuk vijf zien we Jezus dan heel rustig en weloverwogen in een schip weg van de oever gaan, weg van de opdringende schare. Hij leerde hen vanuit een vissersbootje. Heel praktisch. Een natuurlijk amfitheater. Bij de

Indianen leerden we dat je stem over het stille water heel ver draagt. Maar ik denk dat het meer dan een praktische ingeving was. We weten niet of het gebeurde in hfdst. 4 chronologisch nauw aansloot op hfdst. 5. Vergelijking met de andere evangeliën doet vermoeden van niet. Maar in ieder geval stond de *opdringende* schare Hem helder voor de geest, letterlijk en figuurlijk. En Petrus was in zijn gedachten. Het lijkt mij voor de hand liggend te denken dat Jezus hier al bewust iets wilde laten zien. NI. dat er een afstand² was tussen zijn weg en de verwachtingen van zijn toehoorders, dat Zijn koninkrijk bepaald niet samenviel met wat de mensen ervan dachten.

Teken

Uit het teken dat nu volgt blijkt inderdaad dat we het in die richting moeten zoeken. De mensen, de vakbekwame visser Petrus voorop, hebben een heel ander paradigma, een ander perspectief nodig. „Ga naar diep water...” Professionele predikers kunnen dat prachtig uitwerken. Deze opdracht druist wel zo in tegen het natuurlijke denken, dat het om een radicale wedergeboorte vraagt. Petrus moet alle vertrouwen op eigen bekwaamheid, alle natuurlijke berekeningen overboord zetten.

Wonder boven wonder besluit hij, na een begrijpelijke tegenwerping, in gehoorzaamheid te doen wat Jezus zegt. „...maar op uw woord zal ik de netten uitzetten.” Op uw woord. We kunnen ook vertalen: „Maar omdat U het zegt...” Dan komt het meer gelaten over, zo van: „Om u een plezier te doen wil ik het wel proberen, maar als visser weet ik dat het niet zal lukken.” In dat geval kunnen we Petrus' schuld-bewuste reactie na de vangst lezen als een belijdenis in *geloof* te kort geschooten te zijn. Toch denk ik dat de NBG-vertaling juist is: Op uw woord. Petrus heeft ongetwijfeld het woord van Jezus als *machtswoord* leren kennen (4:32,36).

Wat wilde de Here Jezus nu primair met dit teken zeggen? Vanwege het eerder aangeduide verband denk ik aan het volgende: „Petrus, enthousiaste volgeling, bedenk dat mijn weg en mijn werk totaal anders is dan jij verwacht. Dat ik niet afga op wat voor ogen is, niet uitga van berekeningen of natuurlijke bekwaamheid. Dat ik niet in te kapselen ben. Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Ik zie het hart aan.”

Petrus' reactie

Dat het hart van Petrus 'recht voor God' was blijkt wel uit zijn reactie: hij viel in aanbidding neer en zei: „Ga uit van mij, want ik ben een zondig

mens.” Hieruit klinkt niet het zelfvertrouwen dat we van Petrus gewend zijn. Eerder wanhoop. Ik heb me vaak afgevraagd: vanwaar opeens dit diepe schuld-bewustzijn? Wij zouden – zeker bij Petrus – toch eerder uitroepen van enthousiasme verwacht hebben? Ik kom er eigenlijk alleen maar uit als ik bedenken dat de Joden gevoelig voor tekenen waren en dat Petrus de *sprake* van dit wonder begrepen moet hebben. Hij heeft, dunkt me, de zonde van het inkapselen van de Here in zijn eigen verwachtingen als zonde beleiden. Gezien als afgoderij en als blijk van zijn onwaardigheid. Dat bracht hem op de knieën. Deze zonde is niet alleen typisch voor Petrus, maar ook zeer herkenbaar voor ons, latere christenen. „Meester, het is goed dat wij hier zijn, laten wij drie tenten opslaan...” Wij willen de genade vasthouden, kanaliseren in onze structuren.

Nog steeds actueel

Deze verzoeking heeft de hele geschiedenis van de christenheid getekend. Zij is nog steeds actueel. Simon de tovenaars, die dacht met geld over de heilige Geest als *macht* te kunnen beschikken, (Hand. 8:18) bleef de kerk achtervolgen³. Voor geld kunnen we ook andere dingen invullen. Er zijn subtieler vormen van inkapseling. We kunnen bijvoorbeeld heel evangelisch bezig zijn en toch ergens in het schema van de wereld gaan. Een geestelijk begonnen werk wordt dan een goed geoliede machinerie. Niemand is daar immuun voor. Met name in tijden van conflict kunnen we de bijbel soms merkwaardig goed naar onze standpunten toelezen, zelfs in onze gebeden.

Precies daar

Voor Petrus werd het diepe water de plaats van botsing met zijn natuurlijke denken. Maar ook een plaats van ontmoeting met Hem. Daar ontdekte hij dat Jezus de totaal Andere is. Daar ontdekte Jezus Petrus aan zichzelf. Hij werd klein en viel in aanbidding voor Jezus neer.

We hebben allemaal wel zo'n 'diep water' in ons leven. Ik bedoel specifieke problemen of tijden waarin we de Here uiterst moeilijk kunnen vertrouwen. Tijden dat we niets meer van Zijn wegen begrijpen. Precies daar wil Hij ons tegemoet komen. Er is dan vaak nog geen visje te zien, maar toch ervaren we dan al iets van Gods „wonderbare goedertierenheid in de gloed der benauwdheid!” (Ps. 31:22). In het geloof, in een meelevend gebed, een ontmoeting waarin de Here meekomt. Van nature val ik zomaar terug op ervaring en vertrouwde patronen. We

zeggen al heel gauw: „Nee, dat kan de Here niet bedoelen.” Hoe worden we toch van de neiging tot inkapseling van het heil verlost? Een eerste vereiste, zo leer ik uit deze pericop, lijkt een eerbiedig en ontvankelijk ingaan op Gods Woord: „op Uw woord zal ik de netten uitzetten”. We kunnen ook zeggen: een discipelschap zoals beschreven in Jac. 1:21. Alleen zo leren we met Petrus de neiging tot inkapseling als zonde zien. Alleen zo worden we van onze verkeerde voorstellingen en verwachtingen gereinigd.

Ga uit van mij

„Ga uit van mij, want ik ben een zondig mens, Here.” Die wanhoopskreet kon niet uitblijven, na zo'n ontmoeting. Het is opvallend dat Jezus hier niet meer werd aangesproken als 'Mees-ter' (epistata), maar als 'Here' (kurie). Hier klinkt ongetwijfeld een versterkt bewustzijn mee dat Jezus van God kwam. Maar Petrus' van de kaart zijn en zijn belijdenis van eigen onwaardigheid domineert. Dit blijkt m.i. uit de toelichting die Lucas in vs. 9 geeft. Letterlijk vertaald: „Want ontzetting had hem aangegrepen, (hem) en allen die met hem waren, (nl.) over de vangst van de vissen die ze gedaan hadden.” Het Griekse woord *Thambos* (NBG 'verbazing') komt behalve hier alleen nog voor in Luc. 4:36 en in Hand. 3:10 en duidt op verbazing gepaard gaande met angst, zodat 'ontzetting' de betere weergave lijkt⁴. Zo vertaald versterkt deze toelichting de hier besproken uitleg, d.w.z. 'ontzetting' laat nog sterker zien dat Petrus en de zijnen geen raad met Jezus wisten, dat ze zich bewust werden dat Hij hun voorstellingsvermogen en verwachtingen doorkruiste. Stel nu, dat Jezus dit woord van Petrus serieus genomen had. Dan zou hij – en wij met hem – nog meer verstrikt geraakt zijn in de zonde van het inkapselen. Als de Here zich terugtrekt, Zijn aangezicht verbergt, als de openbaring schaars wordt, dan wordt de menselijke drang tot verbeelding van het heil juist groter. In Zijn vreemde, onvoorstelbare GENADE neemt Jezus echter juist mensen als Petrus op in zijn gezelschap

Jezus' reactie

Na een opmerking over de indruk van het gebeuren op Petrus en zijn metgezellen (vs. 9-10a), volgt nu Jezus' reactie. „Wees niet bevreesd, van nu aan...” Dat spreekt van een ommekeer. Nog niet zozeer in het karakter van Petrus – hij zou nog vaak op oude patronen terugvallen –, maar in de relatie van Petrus en zijn vrienden met hun Heer. Ze waren al een poosje enthousiaste belangstellenden, maar nu Jezus Petrus heeft laten zien dat Hij zich door de totaal Andere liet leiden, nu Petrus' grondhouding is gepeild, nu wordt die relatie anders. Aan zulke werkers wil Hij zich verbinden. Zij mogen mensen vangen, levende mensen winnen, om hen in de ruimte van Gods koninkrijk te stellen. Aan hen

kan Hij zijn genadeboodschap toevertrouwen.

1) Vgl. Lucas 5:15-16; 6:12 (voor de aanstelling van de twaalf); Lucas 9:28, 29 (voordat hij zijn aangezicht richtte naar Jeruzalem – 9:51); Lucas 11:1; 18:1; 22:40-41.

2) In het voorafgaande hoofdstuk 4 moest Jezus zich met kracht distantiëren van de verzoeker met zijn poging Hem in te kapselen door het aanbod van wereldlijke macht, door religieuze populariteit te Jeruzalem (4:9) of door de wensen in zijn vaderstad Nazareth. Dit hoofdstuk belicht hiermee vooraf wat er steeds op Jezus' weg kwam.

3) Ik ben me ervan bewust dat deze opmerking vragen oproept. Waar ligt de grens tussen een gezond ingaan op de cultuur en een teveel erin op gaan? Het oeverloze probleemgebied over de verhouding evangelie en cultuur moet ik hier laten rusten.

4) Kan het zijn dat 5:26 *thambos* omschrijft door *ekstasis* aan te vullen met *phobos*? Om 'ontzetting' voor *thambos* te reserveren zouden we daar kunnen vertalen: „En allen stonden perplex en verheerlijkten God vol ontzag...”

praeses van de Hongaarse Hervormde Kerk en zijn collega van de Hongaarse Lutherse Kerk. Er werd met de grootste dankbaarheid door hen en andere landgenoten melding gemaakt van het feit dat een groot stuk van hun eigen historie in dit werk was blootgelegd. Een groot stuk historie die bovendien in Hongarije volstrekt onbekend was, vanwege de jarenlange ideologische omklemming die het grootscheeps doen van fundamenteel kerkhistorisch alsook missiologisch onderzoek nagenoeg onmogelijk had gemaakt.

Dr. Anne Marie Kool (afgestudeerd aan de RU te Utrecht, jaren voor de IFES werkzaam geweest, docente en staflid aan de RBS 'De Wittenberg' in Zeist, en nog veel meer) had speciale reden om dit historische Hongaarse thema te kiezen. Al vrij vroeg in haar studie „drong Hongarije zich aan haar op”. Een aantal jaren heeft ze in Hongarije gewoond en gestudeerd, eerst in de tijd voor de politieke veranderingen, daarna in de turbulente jaren dat welkijks een stukje van het communistische verleden werd afgeknabbeld en vervolgens in de spannende tijd van de noodzakelijke wederopbouw van het land tot een democratische natie. In die tijd leerde zij de moeilijke taal te spreken en lezen die ze nu bijna volmaakt beheerst en ze begon met het leggen van de vele kontakten die haar van zo groot nut zijn geworden. In het proefschrift vinden we namelijk niet alleen een neerslag van jaren van nauwgezette bronnenstudie, maar ook van veel 'oral history'. Zo werden mensen geïnterviewd die 50 jaar lang nooit enige vraag over hun werk in de jaren '30 of '40 te horen hadden gekregen...

Wie weet wil krijgen van de vele dingen die in Hongarije zijn gebeurd doet er goed aan om dit proefschrift aan te schaffen en te lezen. De lezer krijgt voor die honderd-gulden-min-een een standaardwerk dat niet snel achterhaald zal zijn! Voor mij zelf (die niet kan pretenderen dat ik alles al genoegzaam heb gelezen) is een aantal passages van aanzienlijke interesse geweest. De wijze waarop Hongarije altijd tussen Oost en West heeft gelegen, ingeklemd tussen het rijk der Habsburgers met hun sterk Contra-reformatorische activiteit in het Westen en de Ottomaanse machthebbers met hun islamitische geloof en expansiedrang in het Oosten. Ook de geestelijke gevolgen van dat alles voor het zelfbeeld van de Hongaarse Protestanten. De moeite die men had om zich naar 'het Oosten' te wenden om zendingen te ontplooiën. De wijze waarop in de vorige eeuw de Schotse zending zich in Pest ging vestigen, nadat een van hen in het Midden-Oosten (waar het eigenlijke werkterrein lag) van zijn kameel viel en thuis moest gaan revalideren. Op weg naar huis kwam hij door Hongarije en op aandrang van de aartshertogin Maria Dorothea bleef hij er. (99vv.) (Die Ma-

Boekbespreking

God moves in a mysterious way

A.M.Kool. *God moves in a mysterious way. The Hungarian Protestant Foreign Mission Movement. (1756-1951)* Boekencentrum. Zoetermeer. 1993. 1023 pp. prijs: f 99,-.

Al bij het eerste ter hand nemen wordt het iedere potentiële lezer duidelijk: het theologische proefschrift van dr. Anne Marie Kool is van een respectabele omvang. Meer nog, bij haar promotie, in Utrecht in juni 1993, werd meegedeeld dat dit de dikste theologische dissertatie is sinds men in ons land dat soort gegevens is beginnen bij te houden! Het was daarmee al meteen zonneklaar dat de zojuist gepromoveerde zich niet snel van haar taak heeft afgemaakt. Meer dingen waren snel duidelijk. Een 'busload' Hongaren was van Boedapest naar Utrecht gereden om bij de promotie aanwezig te kunnen zijn. De plechtige bijeenkomst werd opgeluisterd door de aanwezigheid van de

ria Dorothea, die ik tot het lezen van dit proefschrift helemaal niet kende, is overigens een zeer integere en interessante geloofsgetuige geweest.) De groei van het zendingswerk onder de Joden van Hongarije en het resultaat van dat werk. Het lied van William Cowper, 'God moves in a mysterious way', dat onder Hongaarse Protestanten geliefd is geworden, en de titel van het proefschrift is geworden, kreeg in die situatie een eigen, onvermoede zin.

Datzelfde geldt ook voor het voor ons onbegrijpelijke gegeven, dat een paar maal, toen de Hongaarse Protestantse Kerk echt klaarstond om zendingswerkers uit te sturen, die uitzending niet doorging, omdat politieke omstandigheden dat ten enenmale verhinderden. We lezen over de marteldood van een de weinige zendingswerkers die wel uitging, Maria Molnar. Haar leven komt uitgebreid aan bod, een indrukwekkend leven. (461vv.) Melding wordt gemaakt van een Hongaar die in de jaren '30 al in Albanie is gaan werken, maar door de politieke omstandigheden daar niet mee door kan gaan. (489vv.) We horen van zendingsechtparen die, ondanks hun vurig verlangen, in die dramatische jaren na de Tweede Wereldoorlog niet konden worden uitgezonden en bijna vijftig jaar lang samen bidstonden hebben gehouden, met daarbij steeds de vraag of de Heer van de oogst nieuwe werkers en nieuwe mogelijkheden wilde geven. Nog veel meer valt in het proefschrift te lezen, uiteraard! In duizend bladzijden kan je veel kwijt. Het is soms zeer boeiend en dramatisch om te lezen wat er allemaal in de Hongaarse Kerk is gebeurd, voor nagehoeg ieder van ons onbekend.

Al heeft Anne Marie Kool in de eerste plaats de Hongaarse Kerk met dit proefschrift willen dienen, ook voor mensen in ons deel van de wereld staat er veel in dat we alleen tot onze schade ongelezen en dus ongeweten laten. De prijs van f 99,- is voor dit werk dan ook zeker niet te veel.

P.J. van Kampen, Ede

P.S. deze recensie is eerder geplaatst in 'Soteria', een kwartaalschrift voor evangelische theologische bezinning.

Schuldig – hoezo?

Dr. K. Runia: 'Schuldig – hoezo?' – Over schuld en vergeving
Uitgave van J.H. Kok te Kampen
114 pag. – f 19,75.

Dit boek is rijk aan inhoud. In kort bestek weet Prof. Runia, emeritus-hoogleraar praktische theologie aan de Theol. Universiteit te Kampen (Oudestraat) heel wat naar voren te brengen rondom het thema: schuld en vergeving. Wat betekenen die woorden vandaag? Wij leven immers in een wereld, die weinig notie meer heeft van individuele schuld en zonde.

Zonde is overigens zonde tegen God en tegen de naaste. In het hele proces spelen vaak verschillende factoren een rol. Daarop zijn Gods geboden gespist en dat wordt in het Evangelie duidelijk aangewezen. Runia gaat diep in op allerlei schuldgevoelens en ook op het schuldbesef. Hij belicht dit allemaal vanuit het bijbelse getuigenis. Een enkele persoonlijke ervaring dient ter nadere adstruktie en allerlei gedichtfragmenten onderstrepen het betoog en de bedoeling van de auteur. Naar aanleiding van de bekende publicatie van Aleid Schilder onder de titel: 'Hopeloos maar schuldig', neemt Dr. Runia het op voor de Heidelbergse Catechismus. De zware tonen, die de Cat. aanslaat als het gaat over de mens als zondaar hangen samen met het zicht op de mens *vanuit* de troost in Zondag 1. Het gaat de Catechismus om een religieuze kwalifikatie van de mens (p. 66). De verzoening is het *geheim* in en achter de vergeving (zie pag. 84 e.v.) Evenals in andere hoofdstukken weet Runia ook hier via citaten van enkele schrijvers duidelijk te maken wat hij beoogt. Wij mogen wonen in de vergeving (NLB. Gez. 322). Dat is een mooie uitdrukking. „Vergeving”, aldus de schrijver, „is een concrete werkelijkheid waarin we van God een nieuw dak boven ons hoofd krijgen. Het is een huis waarin we mogen wonen” (p. 102). Psalmen als 32, 51 en 130 krijgen bijzondere aandacht. Als je dit geschrift leest sta je opnieuw voor het raadsel van de zonde, maar word je tevens overweldigd door het wonder van de vergeving. Heel hartelijk aanbevolen!

Enschede, O. Mooiweer



Er zijn in de bijbel veel mensen die iets gezegd hebben waarvan we direkt weten wie dat heeft gezegd. Ik geef 8 namen, weten jullie wie welke uitspraak deed?

1. Esther
2. Kaïn
3. Petrus
4. Stefanus
5. Daniël
6. Ezau
7. Ruth
8. Salomo

1. Geef dan Uw knecht een opmerksaam hart, opdat hij Uw volk richte, door te onderscheiden tussen goed en kwaad, want wie zou in staat zijn dit Uw talrijk volk te richten.

2. Uw volk is mijn volk en uw God is mijn God.

3. Ben ik mijns broeders hoeder.

4. O koning leef in eeuwigheid.

5. Kom ik om dan kom ik om.

6. Gij zijt de Christus.

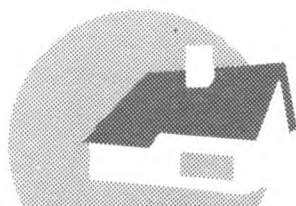
7. Laat mij toch slokken van dat rode dat rode daar.

8. Here reken hun deze zonde niet toe.

G. Wijkhuizen van Vuuren

Oplossing van de vorige keer:
Ik wens jullie een gezegend negentienvierennegentig.

G. Wijkhuizen-van Vuuren, Den Helder



In dat huis daar woont een vrouw

Ytje Veefkind-Eenkhorn, Krommenie

Nieuwjaar

Opeens is het januari. We hebben de drukke decembermaand weer achter ons. Als we op nieuwjaarsmorgen na de zang en begroetingsdienst, thuis ons tweede kopje koffie drinken met de allerlaatste oliebol er bij, dan overvalt mij altijd het lege 1 januari gevoel. Na al die feestdagen lijkt nieuwjaarsdag een kale halve zondag. En de januarimaand niet om door te komen. Vier jaar geleden was dat even heel anders. Toen volgde toch bijna iedereen vol spanning de ontwikkelingen in Roemenië. Op oudejaarsavond 1989 schreef ik: „Er zijn de laatste twee weken bijzondere dingen gebeurd. We leven echt in een tijd die in de geschiedenisboeken komt”. En dan volgt een beschrijving van de opstand in de Roemeense plaats Timisoara en het einde van de dictator Ceausescu. En: „Overall stort het communisme in. In Roemenië konden ze voor 't eerst in 24 jaar kerstfeest vieren.” Het was trouwens voor ons allen een vreemde kerst. Wie zat niet aan de buis of aan de radio gekluisterd om het nieuws of de actualiteitenprogramma's te horen. En met de geur van oliebolletjes in huis – immers oudejaarsavond 1989 – schrijf ik: „We komen nu in het laatste decennium van deze eeuw. Wat zal 1990, wat zullen de laatste tien jaren tot 2000 ons brengen? Maken we het mee dat onze Heer terugkomt of zullen onze kinderen het meemaken?” Hoeveel mensen hebben dat niet gedacht in die tijd. In Duitsland viel de Muur, maar daarvoor, in augustus was Irak Koeweit binnengevallen. En het Nederlands Dagblad schreef: „Dit jaar begon hoopvol voor de wereld maar eindigt zoals niemand kon voorspellen: met oorlogsdreiging.” En we kregen de Golfoorlog en we dachten in het laatste der dagen te zijn omdat Israël erbij betrokken werd en alles in het Midden-Oosten leek samen te komen. Maar ook dat ging voorbij en de Here Jezus kwam niet. We moesten nog dierbare mensen begraven. Een vriendin, een schoonzus, een vader. En opeens merk je dat je leven weer zijn gewone gangetje gaat. De spanning is er uit. Want waar in de wereld is eigenlijk geen ellende behalve hier bij ons. Dat kleine stukje West-Europa waar wij het allemaal zo goed hebben. Waar we

nooit genoeg krijgen van nog meer luxe en waar we leven of het maar niet op kan. Behalve dan de overstroming in Limburg. Vreselijk als je er mee te maken krijgt. Maar daar wordt van alle kanten hulp geboden. Erger zijn de beelden uit Bosnië en Somalië. Daar kan ik maar niet aan gewend raken.

En nu de laatste jaarwisseling. We weten dat er nog steeds geen oplossing is in voormalig Joegoslavië. En het is onzeker wat er allemaal in Rusland en Zuid-Afrika gaat gebeuren. Wat trouwens te denken van Israël en de PLO? En toch ben ik persoonlijk niet meer zo gespannen op de komst van onze Heer als een paar jaar geleden. Iedereen die de geschiedenis wil narekenen of voorrekenen zoals Hal Lindsay dat deed, komt voor onverwachte dingen te staan. Ik denk wel eens, toen de Here Jezus werd geboren was dat ook zo'n verrassende en onberekenbare gebeurtenis. Geen mens in die tijd heeft er aan gedacht dat de komst van de Zaligmaker zó zou zijn. Ongetwijfeld is dat met zijn tweede komst ook het geval. Zeker, we hebben het boek Openbaring. En er is veel onderzoek gedaan en de kennis is enorm toegenomen. Maar geen mens kan het einde van onze wereld en de manier waarop dat zal gebeuren en de komst van onze Heer ook maar bij benadering voorzeggen. Aan de ene kant wil je dat meemaken. Als kind hoopte ik dat al. Dan hoeft je tenminste niet dood. Maar veranderen in een 'punt des tijds' is misschien ook wel erg. En ik constateer bij mezelf dat ik het allang weer goed vind, zo. Uw koninkrijk kome en kom haastig Heer, zijn woorden. Geen werkelijkheden. Heer kom gauw want het is een puinhoop in de wereld, maar nu nog even niet want we hebben nog zoveel te doen. Dat zei Okke Jager al in dat bekende gedicht.

En je komt het bij veel meer dichters en schrijvers tegen. Sterker nog, onze kinderen denken zo en wijzelf meestal ook. Dat is de werkelijkheid van vandaag. Want aan wie je het ook vraagt, aan kinderen of ouderen, het hoeft voor ons nog niet. We hebben toch een stil en gerust leven. Een burgeroorlog in ons land? Kom nou. Er is geen Fries of Zeeuw die het in z'n hoofd haalt een aanval te doen op de rooie Zaankanters. En zolang we maar gezond zijn en goed te eten hebben kunnen we zo nog jaren doorgaan. De mens is uit de aarde, aards. Als gelovigen weten we dat we eens het beeld van de hemelse zullen vertonen. Maar nu zegt ons dat nog zo weinig. We kunnen er ons ook niets bij voorstellen. En toch hoeft God ons maar met een vinger aan te raken om ons te veranderen. Wij lazen pas aan tafel het eerste hoofdstuk van het boek Ezra. De Here wekt de geest van koning Kores op zodat Juda en Benjamin uit ballingschap terug kunnen keren naar Jeruzalem. Ze krijgen, behalve het gerei uit het huis des Heren ook nog allerlei kostbaarheden mee van

de bevolking. Zo kan de Here mensen harten bewerken. Daar moeten we dus maar goed rekening mee houden. Op eerste kerstdag hebben de kinderen in de kerk een versje van Koos gezongen, op een melodietje uit de tekenfilm Junglebook:

*Heer U bent dan toch gekomen
op het kerstfeest in de nacht
al verwachtten U de vromen
toch kwam U nog onverwacht
onverwacht, onverwacht
al verwachtten U de vromen
toch kwam U nog onverwacht*

*Heer zo zult U wederkomen
overdag of in de nacht
al verwachten U de vromen
toch komt U nog onverwacht
onverwacht, onverwacht
al verwachten U de vromen
toch komt U nog onverwacht.*



Korte of lange preken?

Een geliefd discussieonderwerp. Dr. M.J. Arntzen geeft daarover zijn mening in een artikel in *Waarheid en Eenheid* (11-11-'93), dat ik hier gedeeltelijk overneem:

Vroeger en nu

Vergelijkt men de lengte van de preken in de tegenwoordige tijd met die van een halve eeuw geleden, dan kan men zeggen dat de predikanten voor hun 'leerredes' minder tijd nodig hebben. Toen wij (plm. 1940) preekcollege kregen van prof. G.Ch. Aalders, zei hij ons dat de morgendienst des zondags binnen 1,5 uur beëindigd moest zijn, de middagdienst diende korter te wezen. Dat was voor die tijd al een tamelijk revolutionair geluid. Het waren juist de 'gevierde predikers' in die tijd, die de kerk lang aan konden houden. En dat kwam dan ook wel echt door de lange duur van de preek, de liturgie was verder sober. Daar is nu wel een reactie op gekomen. Veel langer dan

een uur moet een kerkdienst toch niet duren, vinden velen. Hoewel, bij de meer 'bevindelijken' wordt ook nu nog ruim tijd voor de prediking genomen. We denken dan aan predikanten van de Gereformeerde Bond in de Ned. Hervormde Kerk, maar ook aan sommige Christelijke Gereformeerde, en met name aan de voorgangers in de Gereformeerde en Oud-gereformeerde gemeenten. Daar kunnen de diensten makkelijk uitlopen tot 1,5 uur of langer. Het opmerkelijke is dat daar ook veel goede sprekers zijn, die ondanks de lengte van de preek hun gehoor allerminst vervelen.

Aan de andere kant vindt men ook rechtzinnig gereformeerden waar de preken 'kort en krachtig' zijn. We denken dan aan Vrijgemaakt Gereformeerde, Nederlands Gereformeerde predikanten en predikanten in de syn. gereformeerde kerken (Woord en Geest of Confessioneel Beraad). Overigens, kort betekent niet altijd ook krachtig, en lang is zeker niet vanzelfsprekend ook langdradig en saai.

Waarvoor verschuiving?

Er worden allerlei redenen genoemd, waarom men de preken vooral kort moet houden. Het moet, zegt men, spannend blijven. We kunnen ook denken aan Luther, die al zei: Tritt frisch auf Tu's Maul auf hör bald auf. (Vrij vertaald: wees levendig, doe je mond open, en houd spoedig op). Dat is al meer dan 400 jaar geleden. En nu zeggen de zgn. communicatiedeskundigen dat de moderne mens niet lang achter elkaar kan luisteren. De t.v. zou daar bijvoorbeeld debet aan zijn. Een half uur zou wel het maximum wezen. En onlangs zei nog een overigens goed gereformeerd hoogleraar, dat de preek niet langer moest zijn dan 20 minuten."

Voor de lengte van een preek zijn eigenlijk geen voorschriften te geven. Met verschillende factoren dient rekening gehouden te worden. Het gaat er bovenal om, dat via een verantwoorde Schriftuitleg de boodschap van de tekst naar de gemeente van nu wordt toegedragen. De één heeft daarvoor wat langer werk dan de ander. Dat hangt ook van de tekstkeus af en wat bij de voorbereiding aan de orde kwam en wat men meent per se in dat kader aan de broeders en zusters te moeten vertellen. Er moet ruimte zijn voor de pastorale zorg vanaf de kansel. Voorts valt het boeiende element niet te verwaarlozen. Het gebruik van enkele beelden kan verhelderend werken. Laat de dominee wel ervoor oppassen, dat de gemeente niet eerder amen zegt dan hijzelf. Want dan loopt hij het risico af te breken wat hij eerst heeft opgebouwd. In doorsnee is voor een kerkdienst ongeveer een uur wel voldoende! Dat is althans mijn mening.

O. Mooiweer, Enschede



Richard C. Chewning e.a., Hoe kan een christen zaken doen?

205 blz., f 39,50
ISBN 9050303307
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Peter Noordzij, Bedrogen door de wereld.

Een ex-goochelaar over beïnvloeding en misleiding.
55 blz., f 11,50
ISBN 9071684464
Uitg. Merweboek, Slidrecht

Drs. A. van de Beek, Geschiedenis van Israël in het Oude Testament.

90 blz., f 17,50
ISBN 902971154x
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Theo Coenraads, Kom maar op.

52 doordenkertjes bij de bijbel.
56 blz., f 11,50
ISBN 9071684502
Uitg. Merweboek, Slidrecht

Anne van der Zee, Uit handen geven.

Gedichten die pijn en verdriet hanteerbaar maakten.
36 blz., f 15,-
ISBN 9071097196
Uitg. Drukkerij Bredewold, Wezep

Mario de Groot, Graankorrels.

(overdenkingen)
112 blz., f 15,50
ISBN 9024285828
Uitg. Kok, Kampen

Dr. J. Douma, Register.

Serie: Ethische bezinning
72 blz., f 12,50
ISBN 9066511613
Uitg. Van den Berg, Kampen

Dr. M. te Velde, Gemeenteopbouw 4;

Handreiking voor een gemeentewerkplan.
96 blz., f 16,75
ISBN 9060159705
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Drs. M. van Campen, Kernteksten uit de zendbrief aan de Filippenzen.

92 blz., f 14,90
ISBN 9061402832
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

Kracht voor elke dag. Bijbels dagboek 1994.

f 16,50 ISBN 906015956X
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Dr. Jakob van Bruggen, Lucas. Het evangelie van de voorgeschiedenis.

Comm. op het Nieuwe Testament.
469 blz., f 72,50
ISBN 9024261449
Uitg. Kok, Kampen

C.J. de Ruijter, e.a., Door de Geest bewogen;

Evangeliseren, persoonlijk, als gemeente, in de wereld.
88 blz., f 15,90
ISBN 9060159756
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Dr. K. Runia, Bidden wordt moeilijker.

80 blz., f 16,90 ISBN 9024269555
Uitg. Kok, Kampen

Hans Bouma Bouma en Sander van Marion, Liefde is het meeste.

Om te zingen met kinderen.
90 blz., f 24,50
ISBN 9024268400
Uitg. Kok, Kampen

J.D. van Leeuwen (red.), Ook voor jou.

(dagboek)
96 blz., f 13,50
ISBN 906140312X
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

J. van der Jagt, Over het GPV en het GSEV.

(Woord en wereld 22)
64 blz. ISBN 9050460194
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

Bert Wiersema, Autodiefstal per computer.

Chris en Jorieke 5.
115 blz., f 14,90
ISBN 9060159764
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Bert Wiersema, Dagboek van een overval.

Chris en Jorieke 1. (tweede druk)
111 blz., f 14,90
ISBN 9060159047
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Herman Andriessen, Grafwacht.

(gedichten)
86 blz., f 17,50 ISBN 9024280737
Uitg. Kok, Kampen

W.C. van der Horst, Zelfstandig worden.

(Scala-reeks) (tweede druk)
86 blz., f 14,75
ISBN 9060158873
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Nico ter Linden, Druiventros van Kanaän.

111 blz., f 19,50 ISBN 9024280613
Uitg. Kok, Kampen



A.F. Troost,
Morgen zal het Pasen zijn.
Een rondgang om het waarom van het lijden.
200 blz., f 27,50
ISBN 9023915674
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Peter Strating,
Stromen van levend water.
Over het werk van de Heilige Geest.
Hulp bij Bijbelstudie 32
45 blz., f 7,50
ISBN 9060648188
Uitg. Ned. Geref. Jeugdwerk ism Buij-
ten en Schipperheijn, Amsterdam

Ds. J.G. Meynen,
Wat je zalig noemt.
Over de bergrede.
100 blz., f 16,90
ISBN 9029711671
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Bert Wartena,
Een smeulend vuur.
Antipapisme in Nederland na 1945.
148 blz., f 31,50
ISBN 9024282195
Uitg. Kok, Kampen

Baukje Doornenbal,
Ontplooiing.
Werkboek voor vrouwen.
112 blz., f 16,90
ISBN 9070656167
Uitg. De Navigators, Driebergen

Stichting Godsdienst en Opvoeding,
Kiem, (bewaarmagazine voor ouders
van kinderen van 0 tot 4 jaar)
66 blz., f 9,50
Uitg. SGO-plus, Postbus 20, 3870 CA
Hoevelaken

A. Doeland,
Stuklezen!
(dagboek)
120 blz., f 17,50
ISBN 9061402999
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

Tjitske Lemstra-van der Kooi,
Daar ben je moeder voor.
77 blz., f 14,90 ISBN 9029711779
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Ds. K. van den Geest,
De Heilige Geest.
(Scala-reeks) (tweede druk)
79 blz., f 14,75
ISBN 9060158547
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Elise G. van der Stouw,
New Age.
(Scala-reeks)
144 blz., f 16,75
ISBN 9060159551
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. G. Gunnink,
Mens, waar ben je?
Lucas' ontmaskering van de godsver-
duistering.
119 blz., f 19,75
ISBN 9060159748
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

A. Nijburg,
Onderwijs verandert.
De christelijke school op weg naar
2000.
176 blz., f 22,50
ISBN 9029711418
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen ism.
Ver. Bijbel en onderwijs

A.G. Versteeg,
Ontdekt in Israel;
Verrassende ontmoetingen op bijbelse
grond.
203 blz., f 26,75
ISBN 9060479777
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

Marinus van den Berg,
Als verdriet en rouw je weg kruisen;
Een kruisweg.
(gedichten)
77 blz., f 17,50
ISBN 9024280834
Uitg. Kok, Kampen

Drs. C. Blenk,
Een open monument.
Preek schetsen over de Heidelbergse
Catechismus.
240 blz., f 34,50
ISBN 9060647998
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amster-
dam

R. ter Beek e.a. (red.),
Een sprekend begin;
opstellen aangeboden aan prof. drs.
H.M. Ohmann
232 blz., f 39,50
ISBN 9066511575
Uitg. Van den Berg, Kampen

Cock Vroom,
Volgend Paradijs
en andere verhalen.
48 blz., f 9,90
ISBN 9071864553
Uitg. Merweboek, Sliedrecht

Ds. M.P. van Dijk,
New Age,
Herleving van de gnosis.
95 blz., f 19,90
ISBN 9024269385
Uitg. Kok, Kampen

Dr. Ir. E. Schuurman e.a.,
Reformatorische cultuurvisie.
120 blz., f 14,90
ISBN 9072016157
Uitg. Marnix van St. Aldegonde Stich-
ting (RPF), Nunspeet

H.M. Vroom,
Geen andere goden.
Christelijk geloof in gesprek met boed-
dhisme, hindoeïsme en islam
156 blz., f 34,90
ISBN 9024280850
Uitg. Kok, Kampen

**Dr. J. van Oort (vertaling en toelich-
ting),**
**Bij God leeft ons goed, Bidden met
Augustinus.**
62 blz., f 24,50
ISBN 905030379X
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Ds. J. van Amstel,
Meer dan verplegen.
116 blz., f 19,95
ISBN 9050303774
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Sipke van der Land (samenstelling),
**De mooiste gedichten van Aart van der
Leeuw.**
48 blz., f 15,50 ISBN 9024269199
Uitg. Kok, Kampen

Prof.dr. H.M. Ohmann,
Een levende voorstelling;
verzamelde opstellen.
197 blz., f 34,50
ISBN 9066511583
Uitg. Van den Berg, Kampen

Drs. J. den Hartogh,
De joodse weg;
een inleiding in de godsdienst van het
Jodendom.
131 blz., f 22,50
ISBN 9023904583
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Drs. A. van der Ploeg e.a. (redactie),
Tastend zien,
opstellen in dankbare herinnering
opgedragen aan dr F. de Graaff.
314 blz., f 42,50 ISBN 9071864529
Uitg. Merweboek, Sliedrecht



Ned. Geref. Kerk van Eck en Wiel

Op zondag 19 december jl. werd in de
kapel van Huize Kortenhoeve een
dienst gehouden, waarmee het be-
staan van de NGK werd afgesloten.
(De gemeente is per 1 januari 1994
opgeheven.)

Nog eenmaal werden de Schriften
gelezen en werd de tafel van de
HEERE aangericht. Ds. K. Holwerda
had als tekst voor de preek uitgeko-
zen: Hebreeën 10,23: „Laten we onze
samen uitgesproken en uitgezongen
hoop onbuigbaar vasthouden, want
trouw is HIJ, Die zijn beloften gegeven
heeft.” De beide laatste ambtsdragers,
de brs. Binnenkade en Tofohr, gingen
voor in de gebeden.

Na afloop van de dienst, ook bijge-
woond door meerdere vroegere leden
van de gemeente, blikten zij beiden
terug op deze gemeente met een ge-
heel eigen karakter en sprak br. van
Eijk, namens de regio, enkele woorden
ten afscheid.

Theologische Universiteit te Apeldoorn

Informatie over de studie
Al jaren hebben wij de gewoonte in de

maand januari aan hen die erover denken in de nieuwe cursus aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn te gaan studeren, de nodige informatie te geven. Wie daarvoor naar Apeldoorn komt, kan het een en ander te weten komen over het principiële uitgangspunt van de universiteit, het studieprogramma, het studentencorps, enz. Ieder kan vragen wat hij of zij maar wil.

Hiervoor is een bijeenkomst belegd in het gebouw van de Universiteit op vrijdagmiddag 28 januari 1994 om 14.30 uur. Prof.dr. W.H. Velema hoopt een kort kennismakingscollege te geven. De docenten zijn gaarne bereid over de gang van zaken aan de Universiteit informatie te verschaffen. Wie er belangstelling voor hebben, doen er goed aan zich schriftelijk of telefonisch te melden. Het adres van de Theologische Universiteit is Wilhelminapark 4, 7316 BT Apeldoorn en het telefoonnummer is 055-213156.

Namens de Theologische Universiteit,
dr. J.W. Maris, secretaris
van het college van hoogleraren

Stichting Zendings Thuisfront Holland

Het gonst van activiteiten rond de kliniek 'Tei wa Yesu' in Kenya. Dat vraagt flexibiliteit van alle betrokkenen. Wat meer is: het vraagt om afhankelijkheid van onze hemelse Vader. Want de dingen liggen niet altijd in onze macht.

We denken aan Eileen Hicks die graag in december met verlof wil naar Amerika. Verlof is een noodzakelijk bijtanken om daarna in Kenya weer met volle inzet te kunnen werken. Omgang met familie en vrienden maakt dat je weer kunt 'opladen'. Ontmoeting van allen die je ondersteunen is bemoedigend. Het zijn in je eigen cultuur maakt dat je de perioden in een andere cultuur beter kunt volhouden. Bovendien, als alle gevers je af en toe zien, motiveert dat om te blijven geven. En geld blijft noodzaak om het werk voortgang te doen vinden. De mensen in deze streek zijn nog steeds te arm om alles zelf op te brengen.

Maar verlof kan alleen gegeven worden als er voldoende mankracht in de kliniek blijft. Daar spant het om. Dat Gods wegen misschien anders kunnen zijn dan wij denken blijkt uit het volgende. Dolgraag zou de verpleegkundige Matei, hij heeft talenten voor leidinggeven, toegelaten worden tot de 3-jarige opleiding tot 'clinic-officer'. In de vorige brief meldden we al dat hij zich weer opgegeven had. Greet schreef dat hij weer niet toegelaten was. Een teleurstelling dus. Maar Greet schrijft er meteen achteraan: „Inmiddels zijn wij wel blij dat hij hier dit jaar is, vooral als Eileen met verlof gaat in december.”

Zodra Eileen terug is, is het Greets beurt om naar Nederland te gaan. Nu

zij weer de enige arts is kan zij niet weg, tenzij er een andere arts voor haar komt waarnemen. Tot onze vreugde zijn mijnheer en mevrouw Helms uit Apeldoorn (allebei arts) bereid gevonden om Greet te vervangen. Een en ander moet noch nader uitgewerkt worden, maar Greet is daar optimistisch over.

Corrie van Galen woont inmiddels tijdelijk in Den Briel. Zij was dit voorjaar in Nederland voor een operatie aan haar voet. In die tijd is bij haar de beslissing gerijpt om voorlopig in Nederland te blijven. Enerzijds om door fysiotherapie een betere voetfunctie te krijgen, anderzijds om voor haar zus te zorgen die niet langer alleen kan zijn. Daarom heeft zij in overleg met collegae in Kenya en met de zendingsraad in Amerika van de Orthodox Presbyterian Church, een extra jaar verlof genomen. Corrie is dit najaar een aantal weken in Kenya geweest om afscheid te nemen.

In de vorige brief schreven we dat de nieuwbouw voor een patiënten-huis gewenst is. Het bedrag van tweeduizend gulden dat daarvoor nodig was, is inmiddels binnen en overgemaakt naar Kenya. Hartelijk dank voor uw gulle gaven! Mogelijk komt het huis nog in januari klaar, bij het begin van het drukke seizoen. Vorig jaar was het in de drukke periode nog zo dat patiënten buiten moesten overnachten, omdat er binnen geen plaats was. Met elkaar kunnen we dit werk in Kenya dragen, zowel in gebed als financieel. Dat is fijn. Mede namens de werkers in Muruu wensen we u prettige feestdagen en een gezegend 1994.

Het Thuisfrontbestuur

Ned. Geref. Kerk van Amsterdam Centrum/Oost

De Commissie Huisvesting van de NGK in Amsterdam Centrum/Oost wil graag in contact komen met jongeren, die het voornemen hebben in de komende maanden zich in Amsterdam te gaan vestigen om daar te gaan studeren en/of te werken.

De Commissie tracht door het huren van één of meer woningen in Amsterdam een eerste opvang te realiseren. Mocht je belangstelling hebben, vraag dan een inschrijfformulier aan bij Mw. I.M. Kamsteeg, Pijlstraat 10, 1411 RE NAARDEN. Tel.: 02159-52 303.

Ned. Geref. Kerk van Hardinxveld-Giessendam

Op zondagmiddag 30 januari a.s. zal, zo de HERE wil, ds. F.H. Blokhuis afscheid nemen van de Gemeente.

De kerkeraad nodigt u hierbij uit deze dienst bij te wonen. Deze afscheidsdienst vindt plaats in het Hervormd Centrum, Talmastraat 9, aanvang 15.00 uur.

Na de dienst is er gelegenheid afscheid te nemen van ds. en mevr. Blokhuis.



Onder andere(n)

Conferentie over Gemeentebouw en Gezin

Op 17 en 18 januari 1994 wordt door de Evangelische Alliantie een conferentie georganiseerd in de Bron te Dalfsen. Sprekers zijn Pieter van Kampen, Dorothea Timmers-Huigen en Wim de Knijff. Kosten van deze conferentie: f 110,- per persoon.

EH komt met bijbelse bezinning op dino-rage

De Evangelische Hogeschool te Amersfoort speelt in haar decemberuitgave aan de donateurs in op de huidige dinosauriërrage. Doel hiervan is aan te geven, dat verwarring hierover bij christenen niet nodig is: dinosauriërs zijn indrukwekkende schepselen van God waarover ook in de Bijbel gesproken wordt.

Een ansichtkaart met een afbeelding van een brontosaurus en daarnaast een verwijzing naar Job 40:10-19 maakt duidelijk, dat in de dagen van Job deze dieren nog bekend waren. Dinosauriërs hebben dus, niet miljoenen, maar enkele duizenden jaren geleden geleefd. Vóór het einde van het jaar hoopt de EH uit te komen met een uitgebreide geïllustreerde brochure over dit onderwerp getiteld: 'Dinosauriërs – een bijbelse visie op fascinerende schepselen'. Deze uitgave is een bewerkte vertaling van een werkboek van een werkboek voor het onderwijs van de Duitse organisatie Wort + Wissen. Aan de orde komen vragen als: Wat is een dinosauriër? Welke soorten dinosauriërs zijn er? Hebben mens en dinosauriër elkaar ontmoet? Welke plaats hebben dinosauriërs in Gods schepping? Deze EH-brochure verschijnt als nr. 14 in de reeks Amersfoortse Studies. Wort + Wissen gaf de EH belangeloos toestemming met deze bewerking uit te komen.

Deze uitgave kan besteld worden door overmaking van f 10,- naar gironr. 6560042 t.n.v. Bijbel & Wetenschap, Amersfoort. Na ontvangst wordt deze studie franco toegezonden.

De Wittenberg houdt open huis

De Wittenberg, Christelijke Hogeschool en Toerustingscentrum, houdt Open Huis op zaterdag 5 februari aanstaande. Als je geïnformeerd wilt worden over één van de opleidingen van De Wittenberg in Zeist, voorheen Reformatorische Bijbelschool, ben je vanaf 10.30 uur van harte welkom voor een kop koffie. Om elf uur begint een afwisselend programma met o.a. introductielessen, een rondleiding en een bijdrage van enkele



(oud-)studenten over de dagopleidingen van De Wittenberg:

- HBO voor godsdienstonderwijs, missionair en pastoraal werk.
- Sinds juli 1993 is deze HBO-opleiding door het rijk erkend.

- Vormingsjaar
 - Opleidingsjaar Zending en Evangelisatie.
- Ook is het mogelijk een dag mee te lopen en zo kennis te maken met het leren en leven op De Wittenberg, met het lesprogramma, de studenten, docenten en stafleden. Bel even voor een afspraak. Adres: Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 03404-24166.

Korte cursussen

Praktische toerusting voor gemeenteleden

De korte cursussen van De Wittenberg bieden toerusting en training voor gemeenteleden en hen die als ambtsdrager de gemeente dienen. Vanuit een bijbels-theologische visie wordt toegevoerd naar de praktijk. Het programma is samengesteld uit zes cursussen, die afzonderlijk zijn te volgen, maar in hun geheel ook als avondbijbelschool. Van januari t/m juni 1994 worden er nog vier cursussen gegeven:

C. Zout der aarde

Deze cursus praktische evangelisatie gaat in op persoonlijke communicatie van het Evangelie in de context van de christelijke gemeente.

Data: 19, 26 januari, 2, 9, 16 febr. 1994

D. Weet waarom je gelooft!

Een cursus apologetiek: hoe gaan we in op vragen van niet-christenen. Wat voor redenen hebben mensen om niet in Christus te geloven?

Data: 2, 10, 16, 23, 30 maart 1994

E. Omzien

Over grondlijnen en basisvaardigheden van het pastoraat, met name het pastorale gesprek en het huisbezoek.

Data: 13, 20, 27 april, 4, 11 mei 1994

F. Gemeenteopbouw

De belangrijkste elementen betreffende de opbouw en vernieuwing van de christelijke gemeente komen aan de orde.

Data: 18, 25 mei, 1, 8, 15 juni 1994

Plaats: De Wittenberg. Tijd: 19.30-22.00 uur. Kosten: per cursus f 85 (echtparen f 150); voor het jaarprogramma f 425 (echtparen f 750).

Voor meer informatie en opgave: De Wittenberg, Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 03404-24166.

Met droefheid hebben wij kennisgenomen van het overlijden van onze broeder

C. VAN WILLIGEN

In de vele jaren dat hij lid van onze gemeente is geweest heeft hij haar in en buiten het ambt gediend. Dankbaar herinneren wij ons zijn hartelijke gastvrijheid. We bidden zuster Van Willigen en de familie troost en kracht toe van onze Vader wiens Koninkrijk kome.

Amsterdam, 31 december 1993

Namens de kerkeraad van Amsterdam-Centrum,
J.C. Verburg, praeses
G.H. Breukelaar, scriba

*„De Heer is mij tot hulp en sterkte,
Hij is mijn lied, mijn psalmgezang.
Hij is het, die mijn heil bewerkte.”*

Psalm 118:5 n.b.

Met grote droefheid geven wij kennis dat heden in de Here is ontslapen mijn zeer geliefde man, onze vader, schoonvader en grootvader

MR. WILLEM CORNELIS VAN ZWIETEN

8 februari 1908

3 januari 1994

Oud-voorzitter van de voormalige Raad van Beroep en het voormalig Ambtenarengerecht te Amsterdam.

Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Utrecht: G.W. van Zwieten-Stalenberg

Driebergen: L. van Loon-van Zwieten

J.L. van Loon

Drachten: M.N. van Zwieten

Utrecht: P. van Zwieten

N.C. van Zwieten-van Dam

Houten: W. van Zwieten

en kleinkinderen

Utrecht, Ornsteinsingel 57

Correspondentie-adres: Lindelaan 13

3971 HA Driebergen

De begrafenis heeft in familiekring plaatsgevonden op vrijdag 7 januari.

„...Dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en sterven, het eigendom ben van Jezus Christus, mijn getrouwe Zaligmaker...”

Heid. Catech., Zondag 1

Vredig is ontslapen onze lieve, zorgzame moeder, grootmoeder en overgrootmoeder

GERRIGJE VAN DER HOEVEN-VAN WINKELHOFF

weduwe van **Cornelis van der Hoeven**

op de leeftijd van 86 jaar.

Baarn: Johan van der Hoeven
Joke van der Hoeven-van der Herberg
Kees
Anne en Sarah
Menno

Baarn: Anneke van der Hoeven-Kisjes
Arda en Cor
Lauren en Lisa
Liesbeth en Mark
Anne Marie
Marnix

Monnickendam: Cock van der Hoeven
Willy van der Hoeven-Schoneveld
Erwin en Magda
Martin en Marek
Marianne en Erik
Jonas en Boris
Dennis en Marleen

Rotterdam, 3 januari 1994
Goudkruid 71

Correspondentie-adres:
Sophialaan 18

De Heere is mijn herder.

Ps. 23:1

Na een zeer liefdevolle verzorging in Oranje Nassau's Oord te Renkum is, rustig en vredig in haar Heer en Heiland ontslapen, onze lieve moeder, groot- en overgrootmoeder

MARIA ELIZABETH SCHEELE-CONTANT

weduwe van **Willem Scheele**, v.d.m.

26-11-1902

28-12-1993

Deventer: J.W. Scheele

A. Scheele-Hilvers

Wageningen: P.M. Scheele

W.E. Scheele-Maris

Utrecht: J. Scheele

H.G.A. Scheele-Grob

Amsterdam: W.A. Scheele

A.J.M. Scheele-van Hilst

't-Harde: E.M.D. Junte-Scheele

H. Junte

Klein- en achterkleinkinderen.

De begrafenis heeft plaatsgehad op vrijdag 31 december 1993 te Gorssel.

Correspondentie-adres: P.M. Scheele

Everlaan 30, 6705 DJ Wageningen